

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

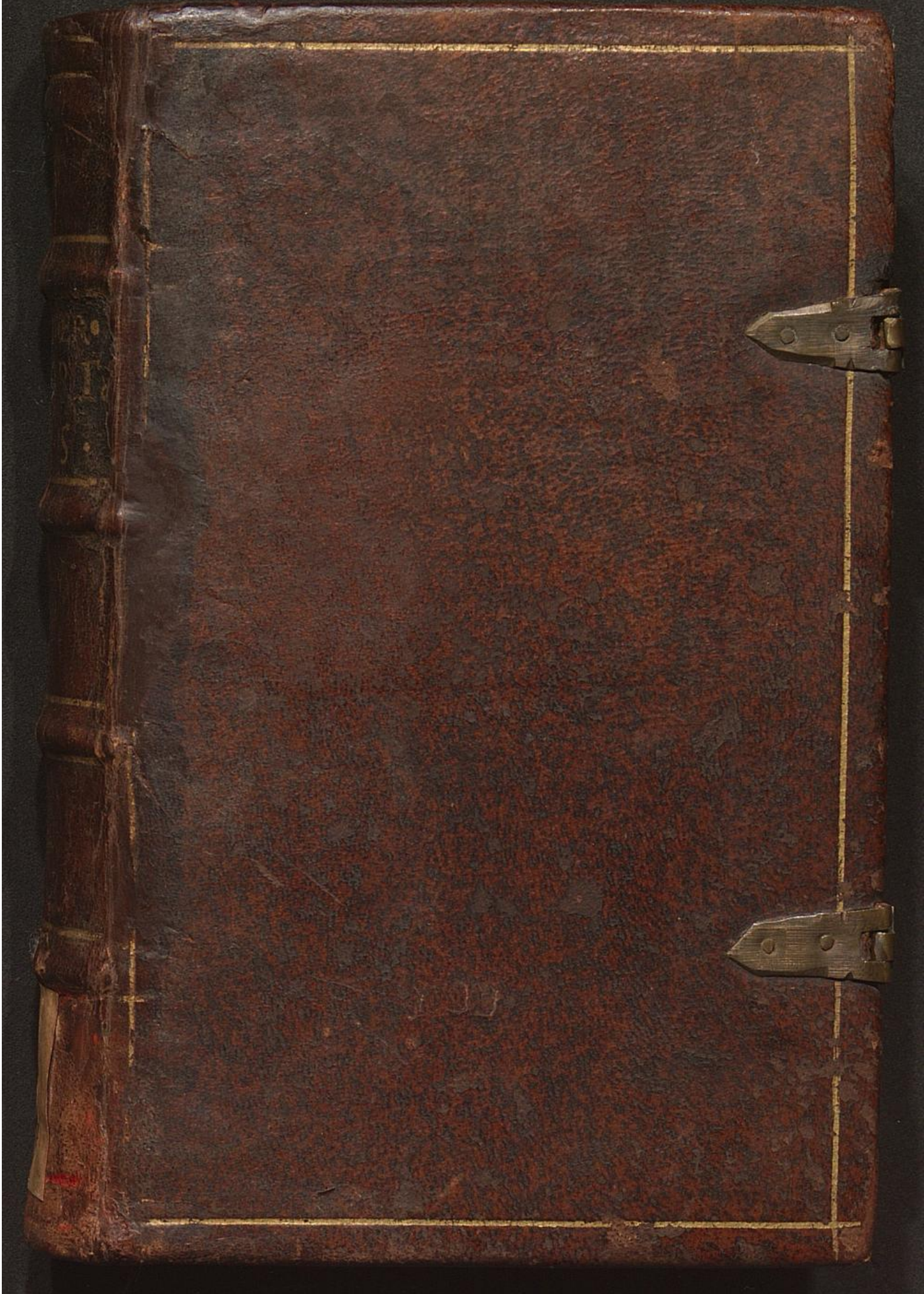
Universitätsbibliothek Paderborn

**De Commvnie Onder Eene Ghedaente Alleen Wort
Bevesticht Vyt De H. Schriftvre, Ende eyghen
gront-reghelen der Calvinisten**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1670

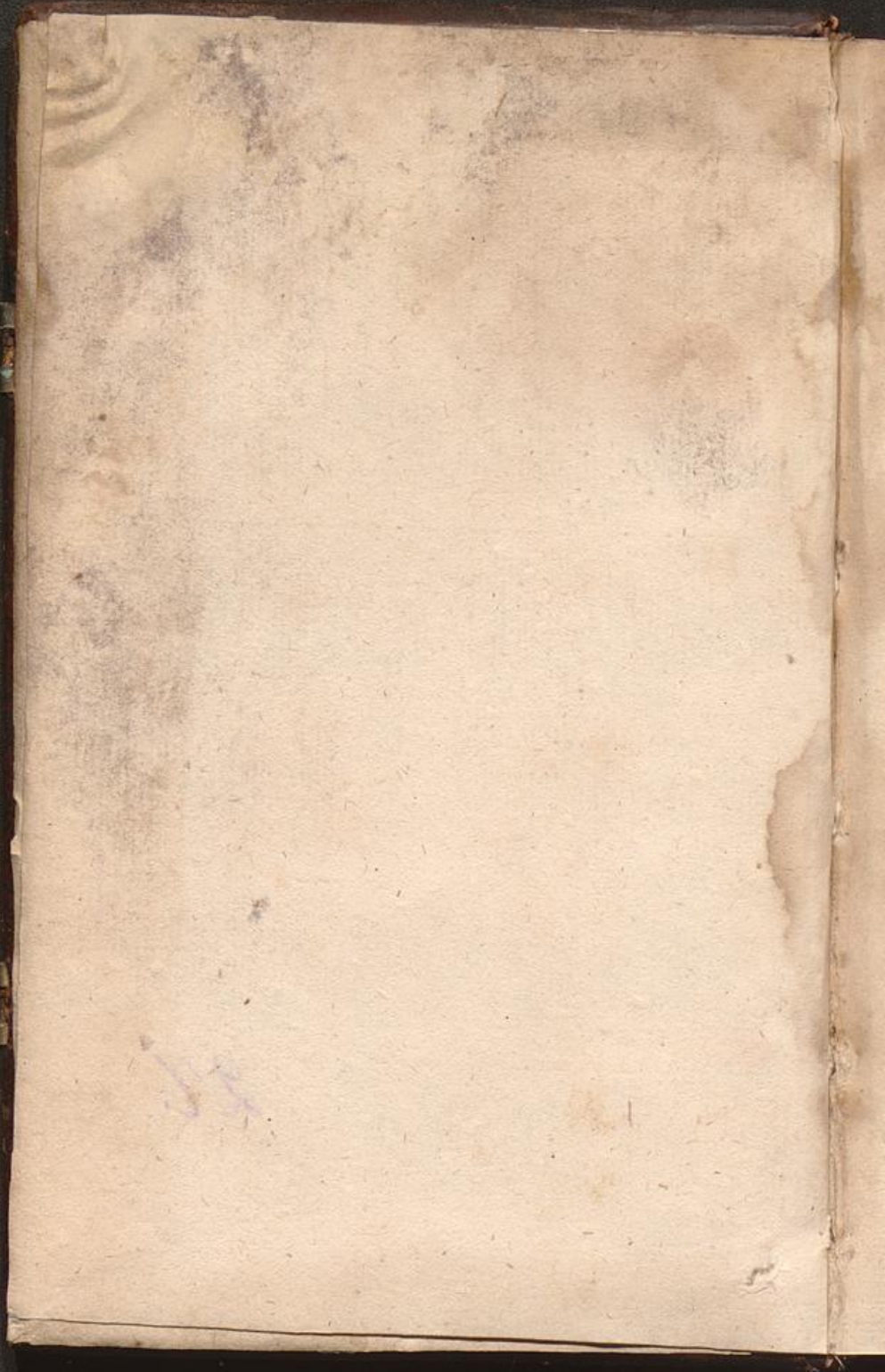
urn:nbn:de:hbz:466:1-34114

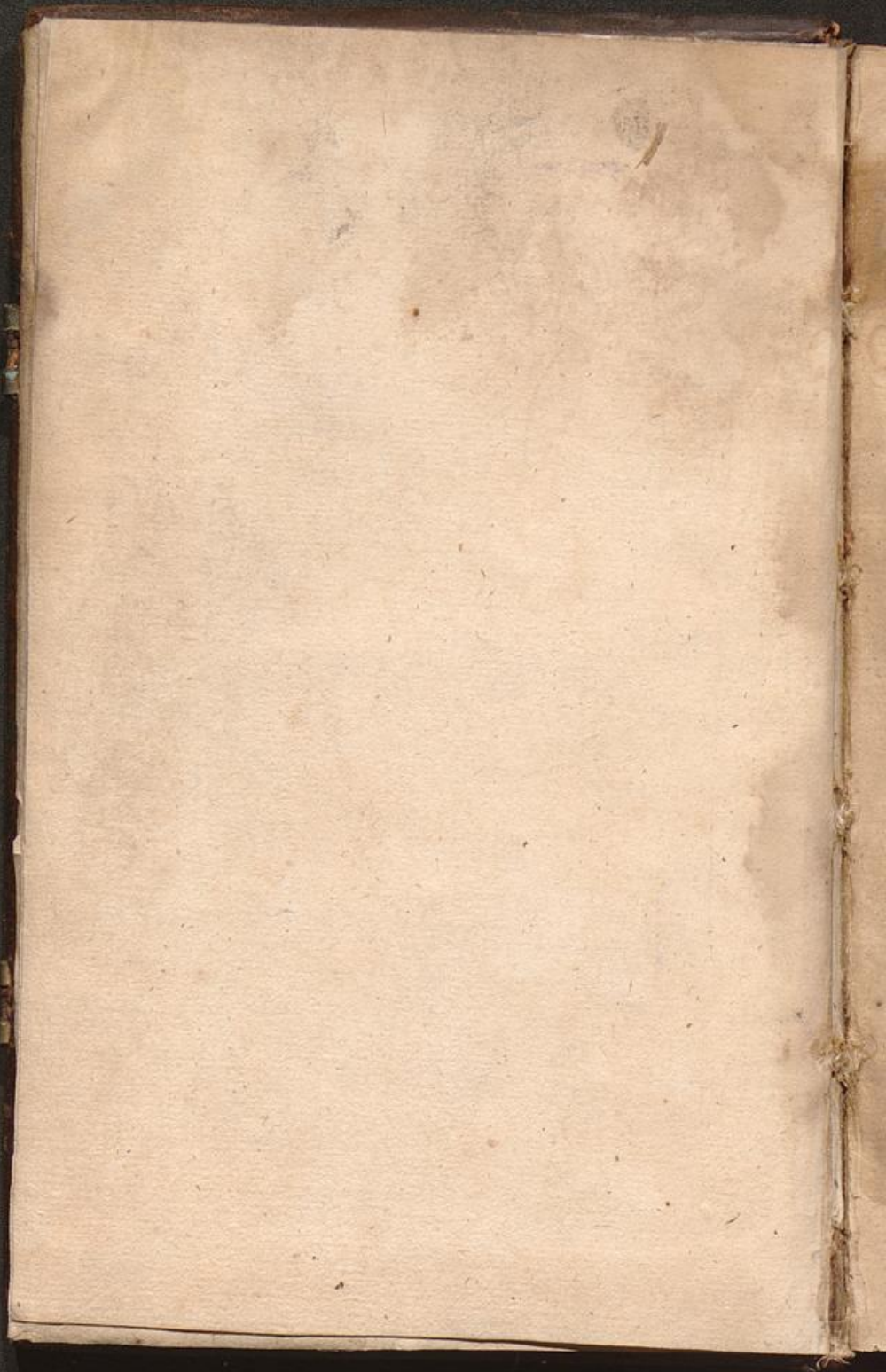
F. VI. 34.

Th. 6194.

27.

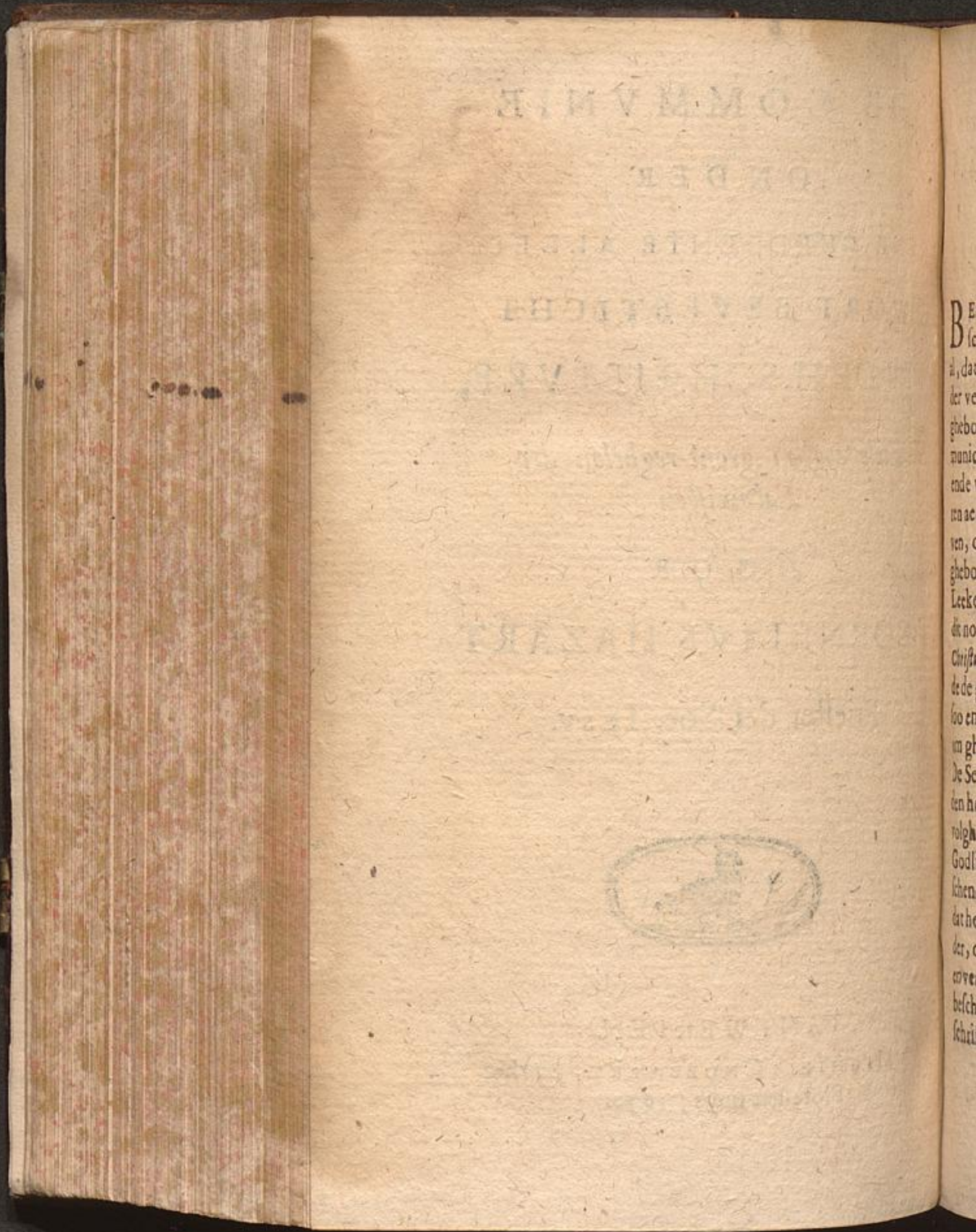
DE COMMVNIE
ONDER
EENE GHEDAENTE ALLEEN
WORT BEVESTICHT
VYT DE H. SCHRIFTVRE,

*Ende eyghen gront-reghelen der
Calvinisten*

DOOR
P. CORNELIUS HAZART
Priester der Soc. IESV.

T'ANTWERPEN.
By MICHEL CNOBBAERT, by het
Professen-huys, 1670.

TOT DEN LESER.

Bemide *Leser*, Om den heelen staet van dit verschil wel te verstaen, moet ghy weten voor al, dat hier tusschen ons ende de kettens gheen ander verschil en is dat dit alleen, te weten, of het een ghebodt *Christi* is, dat de Leeke personen Communiceren onder de twee ghedaenten van broodt ende wijn, ofte wel, dat hy dit vry heeft ghelaten aen sijne Kercke, beyde de ghedaenten te gheven, ofte maer een alleen: Indien het een expres ghebodt *Christi* is van beyde de ghedaenten aen de Leeke te gheven, soo en heeft de *Roomsche* Kercke die noyt moghen veranderen: Doch by soo verre *Christus* dit vry heeft ghelaten aen sijne Kercke, beyde de ghedaenten te gheven ofte maer een alleen, soo en doet de *Roomsche* Kercke niet qualijck, dat-se om ghewichtige redenen, maer een alleen en geeft. De Sectarisen houden staen dat het *Christus* ghebodt heeft beyde de ghedaenten te geven, ende dienvolghens dat de *Roomsche* Kercke strijdt teghen het Godlijck ghebodt, ende schuldigh is van Kerckschenderije. De Catholijken ter contrarien leeren dat het *Christus* vry heeft ghelaten, t'een of het ander, oversulcx dat de Sectarisen, de Schrifture niet verstaen, ende ten onrechte de *Roomsche* Kercke beschuldighen. 'T welck ick in dit tegenwoordigh schrift sal bewijzen.

EERSTE DEEL

Bewijsen uyt de Schrifture.

EERSTE CAPITTEL.

Eerste bewijs uyt *Christi* instellinghe van t'Alderh. Sacrament, dat hee gheen ghebodt is den Kelck aen de Leeken te gheven.

Let ons eerst hoozen hoe de Sectarissen uyt de instellinghe *Christi* willen bewijsen / dat het een ghebodt is den Kelck aen de Leeken te gheven.

Christus, segghen sy / heeft in 't leste abontmaal niet sijn lichaem alleen / maer oock sijn bloedt ghegheben aen sijn *Apostelen*. Maer de *Apostelen* verbeelden hier de heele ghemeente van de gheloobigghen / ergo ghelijck *Christus* de twee ghebodten heeft ghegheben aen sijn *Apostelen* / soo moeten die mede ghegheben worden aen alle gheloobigghen.

2. Ghelijck *Christus*, wanneer hy sijn lichaem gaf aen de *Apostelen* / hun belaste daer van te eten / segghende : Neemt, ende eet, alsoo / wanneer hy den Kelck gaf / belaste hun desghelijcx uyt den selven te drincken / segghende : Drinkt alle daer uyt, ende sy hebben, seght de *Schriftuer* / uyt ghedroncken : en niet niet alleen op de *Apostelen* / maer op alle gheloobigghen / de welcke dooz de *Apostelen* gherepseleert werden / ergo 't is een ghebodt *Christi* dat alle gheloobigghen sijnen Kelck souden drincken. Die sijn de sterckste argumenten die ons de Sectarissen konen hoorstellen,

onder eene ghedaente alleen.

Om klaer boozt te gaen / moeten dese argumen-
ten ontlied / ende in verscheyden deelen ghesplitst
worden.

Het eerste is / dat Christus aen sijne Apostelen / beghe-
ert heeft ghegheben lichaem en bloedt.

Het tweede, dat hy niet alleen van sijn lichaem
ghelept heeft : Neemt, ende eet, maer oock van den
kelck / drinkt, daer uyt.

Het derde dat hy dit ghelept heeft aen alle de Apo-
stelen / seggende : Drinkt alle daer uyt / ende sy
hebben'er allegaer uytghedroncken.

Het vierde, dat de Apostelen hier representeerden
ofte verbeelden de heele ghemeente van de gheloo-
vighen.

Maer ons elck deelken in het besonder mit opne-
men / en toonen dat uyt gheen van alle / kan ghe-
meedt worden een ghebodt Christi, dat men aen
de Teeken den Kelck moet gheben.

1. Wy moeten bekennen dat Christus in de eerste
instellinghe van 't Alderh. Sacrament / aen sijn
Apostelen hejde de ghedaenten ghegheben heeft.
Mer uyt nochtans en volghet niet dat Christus ghe-
boden heeft dat men se hejde aen de Teeken moet
gheben.

Mijne eerste reden is dese : 't is seker dat d'Apo-
stelen / wanneer sy het lichaem Christi ontfinghen /
gheentelijck noch geen Priesters en waeren / want
sy en hadden noch de macht niet ontfanghen van
consecreren / noch van het Sacrament aen andere
te bedienen : Dese macht hebben sy eerst ghekre-
gen als Christus hun sejde : Doet dat tot mijnder ghedach-
tenisse. Wat wilt Christus van hun ghedaen hebben
Mer anders als 't ghene hy selve hadde ghedaen : te
eeten / ghelijck hy het broodt gheconsecrert had-
de / ende aen hun sijn lichaem uptghedept / ende sy
hy selve ghenudt / sy oock alsoo sonden doen / dat
is / het broodt consecreren / het lichaem Christi aen
andere bedienen / ende sy selve nutten : Dit en ho-
ren de Sectarissen selve niet loochenen / sae Petrus
Cabeljau in sijn Memori. boeck. Tom. 2. pag. 143. bekent

het met klaere woorzen. Wel aen dan / dese woorzen : doet dat tot mijnder ghedachtenisse , heeft Christus eerst ghesproken naer dat de Apostelen het lichaem hadden ontfanghen / ghelijck dit updruckelijck by den H. Lucas te sien is *Cap. 22. v. 19.* ergo d' Apostelen als-se het lichaem Christi ontfinghen / waeren noch Leeken , want sy kregghen eerst de macht van confereren ende het H. Sacrament te bedienen / dat is / wierden eerst tot Priesters ofte Bedienaers (soo Cabeljau spreckt) ghestelt / naer dat-se het lichaem ontfanghen hadden. Hier upt dan / en volghet anders niet als dat-men het lichaem Christi aen de Leeken moet geben / gelijck oock de Apostelen noch Leeken waeren / wannert sy het lichaem ontfinghen.

Als-se nu dooz dese woorzen / Doet dat &c. tot Priesters ofte Bedienaers waren ghestelt / heeft-se Christus den Kelck mer sijn bloedt toeghevecht / ende gheseyt : Drinkt alle daer uyt , ende sy hebbende alle uytghedroncken : Wie sijn die gheweest die daer upt droncken ? niemant anders als de Apostelen-want daer en was in het leste aboutmael niet een enkel mensch tegenwoordigh als sy/ditmoeten de Heretarsen/volghens hunne gront-reghelen / mede bekennen/want sy en willen niets aennemen dan het ghene updruckelijck staet in de Schrifuer / maer in de Schrifuer en staet nergheus dat'er niemant anders in het leste aboutmael was als de twaelf Apostelen (ghelijck-men dit kan sien by den H. Mattheus *cap. 26.* ende *Marci 14.*) soo en dronck dan niemant anders upt den Kelck in het aboutmael als alleen de Apostelen : dese waren nu Priesters ofte Bedienaers / ergo de gene die upt den Kelck droncken in het leste aboutmael / en waren gheene Leeken / maer Priesters / ofte Bedienaers.

Wp bekennen dan ten tweeden / dat Christus ghebende sijn lichaem / gesept heeft : Neemt ende eet , maer dit seyde hy aen sijnne Apostelen als-se noch Leeken waeren / ende ghebende den Kelck / seyde hy : Drinkt alle daer uyt , maer dit seyde hy tot sijnne Apostelen als-se nu Priesters ofte Bedienaers waren.

onder eene ghedaente alleen.

7

Wij bekennen ten derden / dat Christus, als hy
den kelck gaf / gheseyt heeft: Drinkt alle daer uyt,
ende dat-se allegaer daer uyt droncken: Maer
die woorden Alle, de wijle daer niemant anders
saght woordigh en was / saght alleen op de Apo-
stelen / de welke als-se uyt den kelck droncken
waeren al Priesters ofte Bedienaers / ergo het
drincken uyt den kelck saght alleen op de Priesters
ofte Bedienaers

En lesen / de Sectarissen segghen / dat de Apo-
stelen in het leste avontmael de heele ghemeente re-
presenteerden ofte verbeeldden: ick segghe / indien-
de dooz de heele ghemeente verstaen / Priesters ende
Leeken te saemen / soo in het nutten des lichaems /
als in het nutten des bloeds / dat dit niet en kan
wesen / want als de Apostelen het lichaem outsin-
ghen en kosten sy niet anders representeren dan sy
self waeren / sy self waeren toen Leeken / ergo sy en
representeerden niet anders als de Lecke gemeen-
te / maer als sy nu uyt den kelck droncken / dan
waeren sy Priesters / ofte Bedienaers / ergo dan
representeerden sy de Priesters oft Bedienaers / en-
de niet de Lecke ghemeente.

Ghemomen dan dat wy de Sectarissen toefsem-
den / dat Christus segghende: Neemt ende eet, ende
drinck naer / Drinkt alle daer uyt, hier dooz een ghe-
bode hadde ghemaect van sijn lichaem te eten / en-
de sijn bloede te drincken / eventuel en soude hier
uyt niet volghen / dat men den kelck aen de Lecke
moet geben: want dat gebod drinck alle daer uyt, saght
alleen op de gene die daer uyt droncken / dit en waer-
en niet anders als Priesters ofte Bedienaers / er-
go dat gebod soude alleen sien op de Priesters of-
te Bedienaers / ende niet op de Leeken: Soo en is 'er
uyt kracht dan van dit gebod / geen verbintnisse
van den kelck aen de Leeken te gheben: Doch wat
het gebod van het lichaem te nutten aengaet / dat
siet ende op de Leeken / ende oock op de Priesters:
op de Leeken / hooz soo veel als de Apostelen het
lichaem outfanghende noch Leeken waeren / ende
alsoo

alsoo alle de Leeken van de heele ghemeente presenteerden: op de Priesters/ booz soo beel als de Apostolen terstont naer he: ontfanghen van 't lichaem/ de macht ende ghebodt kregghen/ niet alleen om het voorszepde lichaem als Priesters ofte Bedieners uyt te repken aen andere / maer oock het selve te nutten: Want Christus seide tot hun / Doet dat tot mijnder ghedachtenisse, dat is / nut ghy-lieben selve / in de volghende tijden / het lichaem / ende bedient het oock aen de andere: Sy en kosten dat in de volghende tijden niet nutten als Leeken/want sy waeren nu Priesters ofte Bedieners ghewijdt/ soo moesten sy dan noot saekelijck dit altyt nutten als Priesters: Doch soo Christus hun sijn lichaem roegheropecht hadde als-se noch Leeken waeren/ segghende daetelijck tot hun dat sy het selve souden doen 't ghene hy ghedaen hadde / en kan hy hun op dat pas niet anders belast hebben als dat-se sijn lichaem souden bedienen aen de Leeken / ghelijck hy aen hun / noch Leeken sijnde / het selve lichaem hadde bedient.

Blijckt dan uyt al het voozgaende / al-hoe-wel Christus in de instellinghe van het Alderh. Sacrament / sijn lichaem en bloedt aen sijn Apostelen toegheropecht heeft / ende daer hy gheseyt / Neemt ende eet, ende drinckt alle daer uyt, dat-men dertom nochtans aen de Leeken den Kelck niet en moet gheben / maer dat het ghenoech is hun uyt te dopen het lichaem.

Juden semant wy seght: Christus heeft naer het gheben des Kelchs van ghelijcken aen de Apostelen belast dat sy het selve soude doen het ghene hy ghedaen hadde / ergo ghelijck hy aen hun den Kelck hadde bedient / sy oock den selven aen andere souden bedienen.

Ich antwoorde: 't is waer / maer hier uyt kan ten uyttersten volgen dat-se den Kelck aen de Priesters alleen souden bedienen: Want soo Christus den Kelck aen hun / nu Priesters sijnde / hadde ghegheben / segghende: Doet dat &c. en kost hy hun niet anders

onder eene ghedaente alleen.

9

andere belasten als dat-se den Kelck aen de Priesters souden bedienen / ghelijck hy selve ghedaent hadde.

Merckt oock dat-se dit niet en moesten doen aen malckanderen / maer elck aen sijn selven: want daer Christus sijn lichaem aen elck in't besonder met sijn eygen handen uptghebeeyt hadde / ghelijck dit blijkt op alle de H. Evangelisten / daer heeft hy den Kelck laeten ront gaen / op dat elck daer upt soude pakken / ende sijn eyghen selven bedienen.

II. CAPITTEL.

Dit wort voor het tweede bewijs bevesticht door het ghene Christus selve ghedaen heeft.

¶ Et is aen een peder bekent hoe Christus, gheschiedt Lucas verhaelt *cap. 24.* sich naer sijn verrijcknisse in de ghedaente van eenen pelgrim verrijckende op den wegh aen twee sijn Discipelen / ende bescreven gaende op het kasteel van Emaus, sijn geseten aen tafel: Hier heeft Christus, seght den H. Evangelist / het broodt ghenomen, ghezeghent, ghebrocken, ende haer ghegheven.

Merckt 1. Dat dese twee Discipelen geene Priesters en waren / maer Leeken / want sy en waren niet abontmael niet teghenwoozdigh gheweest als Christus sijn Apostelen wijdde tot Priesters ofte Bedienaers / ende men kan hy niemant van de Evangelisten bevinden dat Christus te hozen semant van sijn Discipelen tot Priesters ghewijdt ofte ghesetelt hadde / volghet dan dat dese twee Discipelen noch gheene Priesters en waren.

Merckt 2. Dat Christus aen dese twee Lecke Discipelen alleen het broodt uptghevepcht heeft / ende niet den Kelck ofte beker.

¶ 5

Maer

Maer de swarigheyt is of Christus hier con-
creerde / ende of het sijn lichaem / of maer enkel
hooft was het ghene by hem toerepckte.

Sommighe meenen dat neen / sommighe ja.
Dan 't leste gheboelen sijn den H. Augustinus, Bede,
Hieronymus, Theophylactus, Isichius, Cornelius, Mal-
donatus, Ioannes à Lovanio, en andere.

De woorden van Augustinus *de Consensu Eorū* cap.
25. Christus heeft toegelaten dat de ooghen van dese Dis-
cipelen souden verblindt blijven tot dat hy hun gaf het Sa-
crament des broodts.

Theophylactus, schryvende op dese plaetse van Lu-
cas, seggt: De ooghen van de Discipelen gaen open om
Christum te kennen, want het vleesch des heeren heeft eene
grootte ende onuytsprekelijke kracht.

Ten is niet van noode dat ick de authers van
de contrarie opinie hier reghen stelle, Laet ons al-
leenlijck hoorzen wat de Calvinisten, aengaende de oer-
schepdenheit der opinien segghen.

Is'er sijnant / seggt den auther van het *Geusike*
Memorij-boeck Tom. 2. Art. 5. Sect. 1 § 141. Onder de Oud-
Daders / die dit byken des broodts van 't Sacra-
ment heeft verstaen / 't is Hieronymus, of Augustinus,
of sijnant anders / wy laten hem in sijn Oordeel
by / doch en willen daer aen niet ghebonden sijn /
want wie en weet niet / dat de oude Daders in de
upreppinghe der H. Schryften / dickmael misla-
ghen ghehadt hebben / naemelijck als se oneppent-
lijke manieren van spreken oer de selve ghebyng-
ken.

Dit is een slecht argument: want / ghenomen
dat de H. Daders somtijlen eenighe mislaeghen
hier en daer hebben ghedaen / hoe sullen de Calvin-
sten ons nu bewijzen dat se in dit stuck eenen mis-
slach ghedaen hebben: want ten is niet gheen en-
kel segghen te doen / het moet gheprobeert worden
Ten anderen / hoe sullen sy ons betoonen dat die
Daders hier eene oneppentlijke maniere van spre-
ken ghebruyckt hebben: Doozders / hoe sullen sy
ons bewijzen dat de jonghste schryvers / gheleken
Coc.

Cornelius Iansenius van Ghent, ende andere / die van
 contrarie opinie sijn / en van de Calvinisten ghebolght
 worden / niet liever eenen misslach ghedaen hebben /
 als de Out-Daders?

Wel aen dan / ick toone uyt de woorden van de
 schryfuer self dat de Out-Daders in dit stuck gee-
 ren misslach ghedaen hebben / ende dat Christus aen
 dese twee syne Discipelen in 't Kasteelken van E-
 nous, niet euekel ofte ghemeyn broodt / maer sijn
 lichaem toegheteyckt heeft.

Den H. Lucas, die dese gheschiedentisse verhaelt /
 heeft ghyne andere woorden ghebruycken om
 het H. Sacrament uyt te drucken / als die hy ghe-
 bruyckt: Hy seght dat Christus, die den eersten in-
 stider van 't H. Sacrament was / niet alleen het
 broodt heeft ghebroken, maer doech ghezeghent, en
 wyghedeyle, jae daer onder dese acte ghelijck wy
 verstaen sullen hooren / een mirakel gheschiedt is:
 Dese maniere van spreken en hebben noyt de E-
 uangelisten ghebruyckt / ten zy als-se het H. Sacra-
 ment wilden uytdrucken / ofte het mirakel van de
 vermenighvuldighe der brooden / ergo den H. Lu-
 cas dese maniere van spreken ghebruyckende (alsoo
 hy hier niet en spreekt van eenighe vermenigh-
 vuldighe der brooden / 't welck de Calvinisten self
 niet coestemmen en sullen) moet hier nootsaek-
 elich spreken van 't Alderh. Sacrament, dies te
 oer / om dat hy de selbe woorden ghebruyckt met
 de welke hy een weynigh te vooren *cap. 22. v. 19.* de
 eerste instellinghe van 't H. Sacrament uytghe-
 druckt hadde.

Ten tweeden / wy lesen dat Christus op vele maels
 ghetweest is / maer men leest niet dat hy daer
 het broodt soude ghenomen, ghebroken, ghezeghent,
 ende wyghedeyle hebben: Want om niet te spreken
 van de maeltijden der Phariseen, daer hy teghen-
 woordigh gheweest is: hy was op de Wyploft van
 can galilee, daer hy het water veranderde in wijn /
 ghelijck'er staet *Ioan. 2.* Hy was op de maeltijt ghe-
 noot vanden H. Mattheus wanneer hy Apostel wierd /
so

soo als men leest *Lucas 5.* Hy hadde ghe-eten met Martha, ende haere suster Maria, *Ioan. 12.* Besghetert met Zachæus, *Lucas 19.* Wederom met seben van sijne Discipelen / *Ioan. 21.* ten lesten met alle sijne Discipelen *Marcus ultimo*, maer men leest niet dat hy regghens het broodt ghenomen, ghebroken, ghezeghen, ende uyghedeylet heeft; wanneer dan den H. Lucas dese mantere van spreken ghebruyckt / hy en wil niet segghen dat Christus enckelijck met dese twee Discipels ghe-eten/ ende hun ghemeen broodt uygebepleet heeft / (want noyt te bozen en hadde jemant van de Evangelisten soo eene mantere van spreken gebuyckt als se handelden van de andere maeltijden daer Christus teghentwoordigh gheweest was) ergo Lucas en spreekt hier niet van enckel eten/ of te ghemeen broodt upt te deplen/ noch oock van eenighe vermenighvuldighen der brooden / ergo ban niet anders als van het Alderh. Sacrament.

Ten derden / Hy seght dat onder het breken des broodts. de ooghen vande twee Discipelen sijn openghedaen die te bozen verblindt waren / ende dat sy op den selven stont Christum ghekent hebben die te bozen niet en kenden; dit en kost niet gheschieden door het enckel breken des broodts / soo gheschiede dit dan/gelijck Theophylactus seght / door de groote ende onuytsprekelijke kracht van het lichaem des Heeren, oversulck door mirakel.

Ten vierden / upt de kinderlijke ende slechte contrarie argumenten der Calvinisten, sal klaerlijck blijken dat dese mijne boozgaende argumenten soo vast staen / dat-se de selve niet en konnen omverre stooten.

Sy seggen 1. dat Christus eene besondere uytwerdighe mantere ofte ceremonie hadde van de spijlen te zegghen / ende dat hem de twee Discipelen van Emaus hier upt ghekent hebben.

Ich antwoorde 1. Dit wort soo gheseyt / maer niemant in de werelt en is machtigh dit upt de Schryfuer te betoonen; jaec ick soone contrarie waert saeken dat Christus eene besondere mantere

onder eene ghedaente alleen. 13

van broodt / ofte andere spijzen te zeghenen hadde
ghehadt / hy soude de naemelijck ghebruyck heb-
ben in de eerste instellinghe van 't Alderh. Sacra-
ment: dat en heeft hy niet ghedaen / want ghelijck
de oude Joodsche Rabbinen ghetuygghen / als de Jo-
hanes het Paeschlam aren / den Vader des huyssghe-
bruyck nam het broodt, hy zeghend' et, hy brack het, ende
verdeelde onder de gassen / dese selve ceremonien / ghe-
bruycken hy Matheus, Marcus, Lucas, ende Paulus
van sien / heeft Christus in de eerste instellinghe van
't Sacrament mede ghebruyck / ergo Christus
hadde gheene besondere maniere van 't broodt te
zeghenen / aenghesien dat hy die niet ghebruyck
en heeft / daer hy se aldermeest sou moeten ghe-
bruyck hebben / te weten / in de voorszeyde eerste
instellinghe van 't Alderh. Sacrament.

Ik antwoorde 2. Waert saeken dat Christus soo
niet besondere maniere ghehadt / 't en is niet waer-
schynlijck dat alle de Evangelisten dit souden ver-
gessen hebben / ende noch min waerschynlijck
dat de Pharisceen dit in hem niet en souden bestraf-
ten / aenghesien dat sy hem in saeken van min-
der ghetuyche berispen / noemelijck / dat sijne Dis-
cipelen de handen niet en wuschen / eer sy aen tafel
saten.

Hier uyt blijkt dat Christus geene besondere uyt-
wendighe maniere of ceremonie van 't broodt te
zeghenen ghehadt heeft / verbolgheng dat dese twee
discipelen hem niet ghekent en hebben uyt het ze-
ggenen van enckel of ghemeen broodt / maer dooz
veracht van sijn lichaem 't welck hy hun toe-
sprak.

Andere segghen ten tweeden / dat Christus ghe-
bruyck was het broodt ower tafel / soo te braken met
sijn handen / als of het met een mes hadde ghesne-
den ghetweest / ende dat hem hier uyt / sijne Disci-
pelen leeden.

Wat en verdient gheene antwoorde / want hier
en is wederom niet een woordt in de heele
scripturen te vinden.

By

Hy segghen ten derden : waert saeken dat de twee Discipelen in Emaus het H. Sacrament hadden ontfanghen / soo soude Christus, die dat den Priester was / alleen het broodt geconsacreert hebben / en niet den wijn / maer alle de Priesters behoughens de epgen leeringe vande Papisten / sijn verbonden / beyde broodt / ende wijn te consacreran ergo aenghesten dat de Schryftuere alleen hier spreeckt van het broodt / soo en kan dit het H. Sacrament niet gheweest sijn.

Ich antwoorde : Christus als oppersten wetgheber / en saemen Godt / en was aen die wet niet verbonden / die hy vooz de andere Priesters gheschiede hadde / hy mocht dan doen hier in het ghene hem beliefde / ofte het broodt alleen consacreran / ofte den wijn alleen / ofte beyde te saemen : sac ghelijck Joannes Hussels ober hondert en seftshen saeren doerooz in de Theologie te Leuven, pag. 98, de Cetero, *sub una specie* bemerckt / Alexander de Ales, ende Adrianus Sextus meyuen / dat het oock aen de andere Priesters in sommighe gheballen / dooz het Godlijck Recht toeghelaten is eene gedaente alleen te consacreran / hoe veel te meer dan mocht Christus selve dit doen / die Godt sijnde / ende onder gheene menscheijck wetten en stont.

Wel aen / nu maekte ich ten lesten upt al het booggaende mijne eerste slot-reden. Den H. Lucas verhaelt het ghene dat te Emaus gheschiedt is / met de selve maniere van spreken / en woorden / met de welcke hy / ende de andere Evangelisten verhaelen de eerste instellinghe van het Alberh. Sacrament / ofte van de vermenighbuldinge der brooden / maer niemant en heeft opt ghedacht te segghen dat'er te Emaus, eenighe vermenighbuldinghe der brooden gheschiedt is / Niemant van de Sectarisen ofte andere schryvers wie het mocht wesen / en is oock machtrigh upt Schryftuere te toonen / dat eenighe besondere maniere of ceremonie hadde van broodt te bzeken / ofte te zegghen / upt de twee de twee Discipelen hem souden ghekent

bolghet dat Christus aen dese twee Discipelen niet anders ghegheben en heeft als sijn lichaem.

Hier uyt maect ick boozvers mijn tweede bespreeck: Dese twee Discipels waeren Lecke personen/want niemont en kan bewijzen dat-se erghens in bozen Priesters waren ghewijdt/ Christus heeft aen dese Lecke personen / alleen sijn lichaem ghegheben sonder den Kelck / ergo Christus heeft niet sijn exempel gheoont dat-men aen de Lecken het lichaem mach gheben sonder den Kelck.

Hier teghen seggen de Calvinisten: Men woxt daer van den Kelck gheen ghewach ghemaect / daer uyt en bolghet niet dat'er gheenen gheweest en zy.

Teke antwoorde: Indien-ghe den gront-reghel vande Calvinisten aen siet / dit bolghet seer wel/want die en begheeren niets aen te nemen wat het ghehoof raecht / ten zy het updruckelijck staet in de Schriftuere: Du bekennen-se dat'er in de Schriftuere op dese plaetse gheen gewach woxt gemaect vanden Kelck / ergo / bolghens hunnen epgen gront-reghel en is'er gheenen Kelck ofte beker gheveest / soo heeft dan Christus sijn lichaem alleen uytgesprekt.

Wat dit oock uyt de Schriftuere self betwefen kan vanden dat'er gheenen Kelck by is gheweest / tooch aldus uyt de epgen woorden van den H. Lucas Christus, seyt hy / heeft het broodt ghenomen, ghegheent, ghebroken, ende haer ghegheven, haere ooghen op open-ghegaen, s' hebben hem ghekeat, ende hy is uyt sine ooghen verdwenen.

De questie is / wanneer Christus het broodt ghegheent heeft &c. Onder de maeltijt / ofte daernaer: den Griexschen text seght dat hy 't ghenomen ende ghebroken heeft naer dat hy aengheseten hadde / dat is / naer de maeltijt: ten tweeden is de braegh / dat hy terfont naer het bzeken ende gheben sijns lichaems uyt de ooghen verdweenen is / want dit hebben de twee Discipelen aen de Apostelen selve ghetuyghet / segghende dat-se Christus ghekent hadde in het bzeken des broodts / ende den H. Lucas terfont

stont naer dese kennisse / voeght'er hy / dat hy upt
 hunc ooghen verdwenen is / ergo soo en heeft Christus
 aen dese twee Discipelen den Kelck niet ghege-
 ben: Hy en kost dit niet doen onder de maeltijdt /
 want hy nam eerst het broodt naer dat hy gheeten
 hadde; hy en kost het oock niet doen terstont naer
 het geven sijn lichaems / want terstont daernae
 ofte onder het geven self / is hy verdwenen: blijft dat
 vast dat hy hun / alleen sijn lichaem ghegeven heeft
 sonder den Kelck.

III. CAPITTEL

Vyt de woorden *Christi* wort betoont
 dat het vry staet aen de Kercke
 het lichaem *Christi* alleen aen de
 Leeken te geven sonder den Kelck,
 oft wel alle beyde.

We hebben tot noch toe ghesien dat Christus in
 de eerste instellinghe van 't Alderh. Sacrament
 sijn lichaem aen de Apostelen heeft ghegeven als se
 noch Leeken waeren / den Kelck als se nu Priesters
 waeren: Wy hebben oock ghesien dat Christus maer
 daer sijn lichaem alleen / sonder den Kelck / aen
 de Leeken ghegeven heeft / ende hier upt beslooten
 dat'er gheen ghebodt Christi kan sijn / om den Kelck
 aen de Leeken te gheben; nu moeten wy sien dat
 Christus met sijne eyghen woorden of leeringhen
 heeft gelaten het lichaem alleen / sonder den Kelck
 ofte wel beyde te saemen / aen de Leeken te ge-
 ven.

Tot dien eynde / neme ick op / de woorden die Christus
 als ghesproken heeft Joan. cap. 6.
 v. 48. 49. 50. Ick ben het broodt des levens: wie

ders hebben het manna ge-eten in de woestijne, en sijn ghe-
sterven: Dit is het broodt uyt den Hemel ghedaelt, die daer
van ghe-eten sal hebben, en sal niet steruen.

2. V. 51. 52. Ick ben het levende broot die uyt den Hemel
ghedaelt ben, indien jemant van dit broodt ghe-eten sal heb-
ben, sal leven in eeuwigheyt.

3. V. 59. Die dit broot eet, sal eeuwelijck leven.

Opdat nude Joden, de welcke Christus hier aen
spack/soudē wetē/wat hy verstant dooz dit broot;
soo heeft hy hun dan klaer uytgesproken ende ghe-
segt: V. 52. het broot dat ick v.l. gheven sal, is mijn vleesch
voor het leven des werelts.

Terstont daer-naer heeft hy beghinnen te spre-
ken niet alleen van sijn vleesch/maer oock van
sijn bloedt/ segghende. 1. V. 54. Ten zy dat ghe het
vleesch van den soone des menschs ghe-eten sult hebben, en-
de sijn bloedt ghedroncken, ghy en sult het leven in v.l.
niet hebben.

2. V. 55. Die mijn vleesch eet, ende mijn bloedt drinkt,
beeft het eeuwich leven.

3. V. 57. Die mijn vleesch eet, ende mijn bloedt drinkt,
blijft in my, ende ick in hem.

Weg niet teghenstaende terstont naer dit/ spre-
kende alleen van het broodt/ seght wederom: Die die
broodt eet, sal eeuwelijck leven.

Hier is nu de guesite hoe dit kan saemen staen/
dat alle de ghene die het broodt oft vleesch Christi
sullen eten/ sullen eeuwelijck leven/ ende noch-
tans dat-se niet en sullen leven ten zy dat-se sae-
men oock dzincken sijn bloedt/ want is het waer
dat alle de ghene die het vleesch alleen eten/ het
eeuwigh leven hebben/ hoe kan het waerach-
tig sijn dat-se het eeuwich leven niet en sullen
hebben/ ten zy dat-se saemen het bloedt dzin-
cken.

Om desen teghen-stijft te outgaen/ ende de eeu-
wighe waerhejdt selve in 't een of het ander/ van
waerhejdt niet verdacht te maecken/ moet men
nootdruelijck een van beyden hier segghen/ te we-
ten: ofte dat Christus hier gesproken heeft van twee
25

desleg

derley soorten van menschen / ofte wel / dat hy de Communie onder eene / ofte twee ghebaenten vry heeft ghelaren.

Spreekt hy van tweederley soorten van menschen? so is de sache klaer / want dit en konnen gheen andere sijn als Priesters en Leeken. Inder voeghen dat het vleesch ende bloedt te saemen zy vooz de Priesters / het vleesch vooz de Leeken / ende alsoo ist beyde waerachtigh het ghene Christus hier seght / want dan ist desen sin: De Priesters die het lichaem Christi eten ende sijn bloedt drincken / sullen eeuwelijck leben / ende de Leeken / die sijn lichaem eten / sullen het eeuwigghen leven hebben; alsoo staen de spreucken Christi seer wel te sae nen.

Doch indien jemandt dit niet en wilt aenemen / soo moet hy van nootsakelijck roestmen dat Christus de Communie onder eene ghebaent / ofte twee / vry heeft ghelaten: Want dan en ist wederom in de woorden Christi gheen tegenstrijt. De wijle alsdan hier niet anders gheseyt wort / als / 't zy dat ghe saemen het lichaem eet ende saemen het bloedt drinckt / 't zy dat ghe het lichaem alleen eet / ghy sint eeuwelijck leben: Dit staet nu constantelijck saemen / ende beyde is waerachtigh.

Maer hier op soude jemandt konnen segghen: Indien Christus soo in 't ghemeen spreekt / volghet dat oock de Priesters het lichaem alleen moghen ontfanghen sonder den kelck / 't welck nochtang de Catholyke Kercke noyt en sal roestmen.

Ick antwoorde dat dit niet en volghet / want dat dat hy hier Ioan. 6. beloofte hadde het h. Sacrament van sijn lichaem en bloedt in te stellen / wannere hy nu tot de instellinghe self was ghekomen / heeft hy ghezoont niet de daer selbe / ghelijck wy boven hezoont hebben / dat hy van de Priesters beyde de ghebaenten wilde ghenudt hebben / Daerom ist als sy souden Sacrifice offeren: Want / want het Sacrifice en is het aen de Priesters niet ver-

soeden te Communiseren onder eene ghedaente al-

leen. Hier heeft dan Christus met de daet selbe ghes-
 prout dat hy *Ioan. 6.* laetende de Communte vyz on-
 der eene ghedaente ofte twee / niet ghesproken
 in had bande Priesters / maer alleen van de Lee-
 kers.

Als maerke nu mijne slot-reden aldus: Christus
 seght hier uytduckelijck dat de ghene die het lic-
 ham alleen eten sal / het eeuwiggh leven sal hebben /
 soen is het dan niet nootsackelijck beyde de ghe-
 daente nutten om het eeuwiggh leven te hebben;
 nu / het ghene niet nootsackelijck is / staet vyz /
 soe heeft dan Christus de Communte onder eene
 ghedaente ofte twee / vyz ghelaeten / niet vooz de
 Priesters als sy souden Sacrifice doen (want con-
 trarie heeft hy ghetoonc in de instellinghe des H.
 Sacraments) ergo alleen vooz de Lecken: Maer
 segghene dat vyz staet en is gheen ghebodt / o-
 vervolcy en heeft de Kercke gheene verbintenisse
 upt kracht van eenigh ghebodt / om beyde de ghe-
 daenten aen de Lecken te gheben / noch dese / om
 te selbe 't ontfanghen.

Ter contrarie / segghen de Calvinisten, Christus
 seght: Myn vleesch is waerlijck spijs, ende mijn bloede
 waerlijck dranck. Daer nu spijs en dranck saemen
 ghehoeght en voozghestelt worden om te nuttigen /
 soe leert het hem selben dat oock het aenbevolen
 eten en drincken / moeten als te saemen gaende ac-
 ten / verstaen werden; te meer / om dat Christi oogh-
 merck hier is in die woorden te toonen / dat in hem
 te vonden is een volkomen hoetsel onser zclen / spij-
 se vooz den hongher / dranck vooz den dorst / niet
 spijse alleen / ofte dranck alleen / maer spijse ende
 dranck te saemen.

Dit is al te bergheefs ghepraet: Want hoe sullen
 wy de Calvinisten bewijfen upt de woorden Christi
 dat hy spijs ende dranck soo nootsackelijck te sae-
 men ghehoeght wilt hebben / dat men het een geen-
 ding scheidt en mach van het ander? 't is waer /

hy stelt saemen spijs ende dzanck booz/maer te bo-
 ten hadde hy tot tweemaal toe/ ende daernaer noch
 een-mael/de spijs alleen boozgheselt/als ghenoech
 saem om saligh te worden:soo heeft dan Christus sel-
 ve de spijs vanden dzanck asghesondert ende van
 de spijs alleen ghezept / dat hy het eeuwighe leven
 sal hebben die de selve sal nutten / eben als hy dit
 seght van de spijs ende dzanck saemen ghenomen/
 volghet dan dat Christus selve het nutten vande spijs
 en dzanck te saemen / niet booz nootzakelijck ghe-
 houden en heeft om het eeuwighe leven te hebben/
 aenghesien dat hy oock dit belooft aen de ghene die
 de spijs alleen sullen nutten : ende om klaar te coo-
 nen dat dit sijn ooghe-merck was / en heeft hy dit
 niet alleen gheseyt van de spijs eer hy eentigh ghe-
 wach vande dzanck maecte/maer oock daernaer/
 als hy nu de spijs ende dzanck hadde saemen ghe-
 hoeght / is ghebleven hy het ghene hy te vozen ghe-
 seyt hadde / te weten : Die dit broodt eet sal inder eeu-
 wigheyt leven. Wat is dit anders te segghen/ als al-
 hoe-wel ick v.l.gheseyt hebbe dat de ghene die mijn
 vleesch eer ende mijn bloedt dzinck het eeuwighe
 leven sal hebben / nochtans weet dat ghe dit leven
 oock kont bekomen dooz het eten van mijn vleesch
 alleen:

Hier uyt blijkt wederom dat de Kercke ghetru-
 de het lichaem Christi alleen aen de ghemeente/ het
 ooghe-merck van Christus selve ghevolghet heeft/ ende
 hier-mede aen de saligheyt van de Christenen
 het minste niet en ontrect/ aenghesien dat hi
 volghens het segghen Christi, de volkomen salighe-
 heyt konnen bekomen dooz het nutten van het li-
 chaem alleen.

IV. CAPITTEL.

Vyt de woorden van den H. Paulus wordt bewesen dat het vry staet te Communiceren onder eene ghedaente, ofte onder beyde.

Den H. Apostel Paulus 1. Cor. 11. naer dat hy de instellinge van 't H. Sacrament met alle haer omstandigheden hadde verhaelt / boegh'ter epuslijck hy: V. 26. Soo dickwils als ghe dit broot sult eten, ende den Kelck drincken, sult ghy de doot des Heeren verwoedighen.

Hierboeght hy het eten ende dzincken te saemen: waer daerlijck in 't volghende Vers 27. scheidt hy die van malkanderen / segghende: Die dit broot sal ge-eten, ende den Kelck des Heeren onweerdelijck sal ghedroncken hebben &c.

Wat kan Paulus betweeght hebben om sijne maniere van spreken soo hoort te veranderen? want onwiltlijck en hadde hy het eten en dzincken met een ENDE, saemen gheboeght / ofte daerlijck hy scheidt-se van malkanderen met eenen OFTE: waert saeken dat hy beyde de ghedaenten sooy noodtsaekelijck hadde ghehouden / waerom soude hy in sijne tweede spreuke soo wel uset ghescheidt hebben / die dit broodt eet / ENDE den Kelck dzinckt / als hy in de eerste ghedaen hadde? Waerom seght hy in de tweede spreuke / die dit broodt eet / OFTE den Kelck dzinckt? is dit niet een klaer teken dat hy het hzy seldre / beyde de ghedaenten saemen te nemen / ofte een van beyde alleen?

Waert saeken dat eenen Vader aen sijnen soon spreke: Gaet / wandelt / en speelt / ende terstont daeruaer sepde / gaet / wandelt / of speelt / wie en sal

sal niet segghen dat het desen Dader aen sijnen soon
 by laet heyde te doen / wandelen ende spelen te
 saemen / ofte wel een van heyden te doen : want
 segghende eerst tot sijnen sone / wandelt en speelt by
 gheeft hem oorlof om heyde te saemen te doen :
 maer daerelijck daer by-boeghende / wandelt of
 speelt, by laet het in sijnre byhepdt om een van
 heyde te doen. **Protes** op de selve mantere sprecht
 Paulus : blyckt dan npt dese sijnre mantere van spre-
 ken dat by 't by heeft ghelaeren / ofte heyde te
 ghedaente saemen te nutten / ofte eene van heyden
 alleen : maer daer dit by staet / en kan gheen ghe-
 bodt sijn / ergo daer en is gheen ghebodt van hey-
 de de ghedaenten saemen te nutten / ende alsoo en
 kan de Roomsche Kercke niet misdoen teghen es-
 nigh ghebodt noch van Christus, noch van sijnre
 apostelen / wanneer sy niet meer als eene ghedaente
 en gheeft aen de ghemeente.

Wat hebben de Calvinisten hier teghen / laet ons
 hoozen. Het woordken OFTE, segghen sy / en is hier
 niet anders te segghen als ENDE.

Dat is soo veel gheseyt / als / wit is swart / want
 tusschen het woordken ENDE, en het woordken
 OFTE, is soo groot / sae meerder verschil / als tus-
 schen wit ende swart : het woordken / ENDE,
 koppelt twee dinghen by malkanderen / ter con-
 traraten / het woordken / OFTE, scheidt se van
 malkanderen / hoe kan dan hier by Paulus het
 woordken OFTE, gheset sijn in de plaete van
 ENDE?

Wie en siet niet / segghen de Calvinisten dat den
 apostel / wanneer by seght : Die dit broot gheeren, ope-
 den Kelck des Heeren onweerdelijck ghedroncken sal heb-
 ben &c. **De schult** wilt op heyde ghepast hebben / en
 de op den onweerdighen eter / ende op den onweerdighen
 drincker?

Ick antwoorde : Enckle braeghen sonder en-
 nighre prebden / en sijn gheene argumenten / maer
 vele praetjens : Ick segge dan dat Paulus op hey-
 de / ende op den onweerdighen eter / ende op den
 one

onder eene ghedaente alleen. 23

ontweerdighen drincker de schuldt leght / doch de
wijle hy dooz het woordeken / OFTE , het eten af-
sijghet van 't drincken / wie isst soo blijdt die uer-
en fier dat Paulus hier niet en spreekt van beyde de
ghedaenten saemen te nemen? jae niet anders en
leggt / als / 't zy dat ghe het lichaem alleen on-
weerdighet eet / 't zy dat ghe den kelck alleen
ontweerdighet drinckt / ghy sijt schuldigh? want
dat hy hier ghesproken hadde van saemen te eten
ende te drincken ontweerdighet / hy en soude niet
gheseyt hebben het woordeken OFTE , maer het
woordeken ENDE , ghelyck hy rechts te vooren ghe-
sagen hadde.

Petrus du Moulin in sijn schilt des gheloofs *Seff. 148.*
gaet hier wat rondet mede te werck als de andere
Calvinisten, want in de plaetse van het woordeken
OFTE, te nemen dooz het woordeken ENDE, seght hy
recht up: 'T is ghenoech een van de ghedaenten onweer-
delick te nemen om sich selven schuldigh te maeken, dær-
om leght den Apostel: Wie dit broot eten, ofte den beker
ontweerdighet drincken sal &c. Hier bekenet immerg de-
n man/die onder de Calvinisten als een ozakel ghe-
sagt wort / dat den H. Apostel Paulus seght / dat se-
mant kan schuldigh sijn met eene ghedaente alleer
van beyde ontweerdighet te nemen / soo volght dan
dat Paulus hier gheseyt heeft / dat men wel eene ghe-
daente alleen / van beyde / mach nemen; want soo
niet / hoe sprack hy dan van eene ghedaente alleen
te nemen? hoe sprack hy van eene saeke die noyt
gheschieden en mocht? jae / volghens het segghen
der Calvinisten, noyt in die tijden gheschiedt is? paste
dan de waer schouwinghe Pauli op niemant indien
ter op die tijden niemant en was die opt onder eene
ghedaente alleen Communiqueerde? Soo moest dan
den H. Paulus puer in de locht ghespraet hebben / ende
leggen sijn eyghen schaduwe ghebochten.

V. CAPITTEL.

Het voorgaende wort bevestigt met
de ghewoonte van de Apostelen,
ende eerste Christenen.

VV ^u lesen in de handelinghen der Apostelen cap. 2.
v. 42. ende 46. dat de eerste Christenen ten tij-
de van de Apostelen volherbende waren in de bre-
kinghe des broodts, wederom / dat-se van huys tot huys
broodt braken, en saemen aten met verheuginghe ende een-
voudigheyt des herten. De Sectarissen bekennen dat
hier dooz het breken des broodts, verstaen wordt de
H. Communie: Dit bekenet Luther *Serm. de Euchar.*
Calvijn *lib. 4. Instit. cap. 27. §. 35.* Kemnitius *de Cena Domi-*
ni, Gae den Dordrechtschen Bijbel self in de aenmer-
kinghen op dese schrifstuer-plaetse Num. 90. be-
kenet dat dit kan verstaen worden van 't H. Avont-
mael.

Hoozt nu wat'er staet *Acor. 20. v. 7.* Op den eersten
dagh der weke, seght de Schrifsture / sijn de Discipelen
saemen ghekomen om broodt te breken. Dat is / seght
den Dordrechtschen Bijbel Num. 16. om het avonmaal der
Heeren te houden.

Hier hebben wy dan de rone bekentenisse van
onse eyghen partijje dat op dese dyp voorgaende
schrifstuer-plaetsen gesproken wozt van de H. Com-
munie.

Hier op maeck ick nu dit argument: De Sectar-
issen leeren dat-men in de gheloofs-stucken niet
en moet aen-nemen als her ghene uytzuchtich
staet in de Schrifsture / hier / op dese dyp schrifstuer-
plaetsen / daer / volghens haere eyghen bekentenisse
gehandelt wozt van de Communie der eerste Chri-
stenen ende Discipelen / en staet niet uytzuchtich

men in die Communie aen de Christenen den Kelck heeft ghegheben / maer wort alleen ghewach
ghemaect van het breken des broodts, ergo de Sacramenten / volghens hunnen gront-reghel / en moghen niet ghelooben dat men in die hoozsepde Communien den Kelck gaf / soo gaf men dan daer ghelijck de woorden van de Schiztuere opentlijck worden / niet meer als eene ghedaente / te weten / des broodts.

Hoorders: Dese Communien onder eene ghedaente / gheschiedden ofte in de teghenwoordigheyt van de Apostelen selbe / ofte van de Discipelen Christi, wie kan dan de Communie der Catholicken onder eene ghedaente berispen / aengheven dat se van de Apostelen selbe hooz goet ghebruyt / ende van de eerste Christenen ghepleeght is.

Laet ons hoozen / hoe de Calvinisten naemelijck / wien sagh willen ontgaen.

Spiegghen hooz eerst: Wy verwerten dit ghevolgh; het Sacrament wordt ghenoemt brekinghe des broots, ergo het is bedient gheweest onder eene ghedaente.

Ik antwoorde / dat de Calvinisten dit ghevolgh niet en konnen verwerten ten zy dat se affweiren van voornaemsten / jae bykans eensghen gront-reghel daer haere Secte op ghebouwt is / te weten / dat men in gheloofs-stucken niets aen-nemen en mach / als 't ghene updruckelijck staet in de Schiztuere; hter en staet niet updruckelijck dat men den Kelck heeft ghegheben / volghet dan dat se niet ghelooben en moghen dat men hem ghegheben heeft / oversulcx en moghen de Calvinisten het hoozsepde ghevolgh niet verwerten / maer / volghens haere leere / dit volghende argument staet soo vast als eenen muer:

De Schiztuere / sprekende van de Communie der eerste Christenen / seght niet klaere woorden dat men het broodt brack, ende en spreekt niet een enkel woort van den Kelck / ergo die Communien van d'eerste

d'eerste Christenen / wterden beoent alleen onder de ghebaente van broot / ende niet onder de gebaente van wijn.

't is / segghen sy ten tweeden / eene seer ghebruyckelijcke maniere van spreken / dooz broodt te verstaen alderley boetsel in het ghemeen / soo spijss als drinck / ende dooz broodt eten of brycken / te berekenen maeltijt houden / daer men eet / ende satmen d'ynckt.

Andrwoorde: Ick hebnde dat de Schryftuere tot neghen-en-twintigh mael toe / dese maniere van spreken ghebruyckt / ende dooz broodt eten, verstaet maeltijden houden, maer hier upt en volght niet / dat dit hier mede soo moet verstaen worden.

De eerste reden is / om dat men hier spreect van broodt te breken, 't welck eene heele andere maniere van spreken is in de Schryftuere / als te segghen broodt te eten: Want ick hebnde dat de Schryftuere tot vyfthienmael toe spreect van broodt te breken, ende elf mael wozt hier dooz berekent / het Abontmael houden / dymaer het vermenighvuldighen bande brooden dooz Wtrakel / eens en is maer eenighe twyffelachtigheyt of het moet verstaen worden van enkel eten / ofte wel vande Communie / te weten / als Paulus gheseydt *Actor. 27. v. 38.* broodt ghebroken te hebben op 't schip / 't welck oock treflijcke schrybers verstaen vande Communie: ten volght dan niet / de Schryftuere op vele plaetsen dooz broodt eten, verstaet maeltijden houden, ergo sy verstaet dit oock dooz broodt breken.

De tweeden reden / waerom dat men dooz broodt breken op de voorszghemelde schryftuer-plaetsen niet verstaen en kan / drincken, is / om dat hier questie is van een gheloofs-stuck / 't welck soo niet en is van het houden der maeltijden: Want een van beyde meer gheloost worden ter saligheyt / ofte dat men de Communie nootsakelijck onder twee ghebaentes ontfanghen moet / ofte maer onder eene alleen de

Sectarissen segghen dat men ghelooben moet dat de Communte nootfaekelijck onder beyde de ghedaenten moet bedient worden / soo is dit dan by hem een geloofs-stuck noodigh ter saligheyt. Maer men wil en uers aen-nemen als een geloofs-stuck dat het uytzuckelijck staet in de Schrifstueren / ergo als de Schrifstueren / handelende vande Communie / alleenlijck ghetwach maecte van het broot / so en spreek-se van gheenen dranch / want die soude sy / als wesende een geloofs-stuck / uytzuckelijck daer by gheboeght moeten hebben.

Hier op segghen de Calvinisten, dat de Schrifstueren dit op beele andere plaetsen / daer-se het nutten des heilichs / boeght by het eten des lichaems / ghedaent heeft.

't is waer / maer hier uyt beslypt ick wederom dat het by staet twee ghedaenten te nemen / ofte maer eene: want aenghesien dat de Schrifstueren op sommighe plaetsen het nutten des heilichs uytzuckelijck boeght neffens het nutten des lichaems / op andere plaetsen uytzuckelijck alleen spreect van het lichaem 't ontfanghen sonder den heilich daer by te boeghen / 't is seker dat-se hier mede te kennen gheeft dat men ofte beyde de ghedaenten ontfanghen mach / ofte maer eene / andersins waerom soude sy haere maniere van spreken veranderen / ende op d'eene plaetse spreken van twee / op de andere maer van eene ghedaente: want te segghen dat onder het breken des broodis noch verstaen wordet het gheben des wyngs / en is niet anders als eene ydele verklaringhe die geen nut en heeft in de Schrifstueren.

Indien semant my seght / die plaetsen daer de Schrifstueren maer eene ghedaente uytzuckelijck / moeten uytgheleydt ende verclaert worden door die plaetsen daer-se van twee spreect: Ick segge dat men / dit moest vande Calvinisten betwefen worden.

Dat alle de schrifstuer-plaetsen die ick in dit eerste deel boogghestelt hebbe / bijheit / dat'er noyt eenigh ghe-

ghebodt Christi, noch sijnder Apostelen ghebet
 is / dat de ghemeente de Communte onder thre
 ghedaenten ontfanghen moet / maer dat het by
 staet / hepde / ofte maer eene 't ontfanghen / volghet
 dan dat de Roomsche Kercke niet en strijt teghen
 nigh ghebodt / ende niet en misdoet / wanneer sy
 het slicaem Christi, sonder den kelck / gheeft aan
 de ghemeente : dit gae ick nu hoorder bewijfen uyt
 de eyghen leerlinghen / ende pzaetijken van de Sectarisen.

TVVEEDE DEEL.

*Bewijfen uyt de eyghen gront-reghelen
 vande Sectarisen.*

I. CAPITTEL.

Bewijfen uyt Luther.

Ghelijck Luther in heel sijnen handel / ende in alle
 sijne stucken seer versabel ende onghesadigh
 was / seggende heden / het ghene hy s'anderdaeg
 heriep / alsoo is hy oock gheweest in dit stuck : 't is
 eben wel de pijn weert eens te hooren wat sijn ge
 voelen geweest is / aengaende de Communte onder
 eene ghedaente.

1. In 't boeck 't welck hy noemt de Captivitate Ba
 bylonica seght hy: Sy en sondighen niet die maer eene ghe
 daente ghebruycken, om dat Christus niet gheboden en
 heeft dat men d'eene of de andere ghebruycken sou, maer
 heeft dat ghelaten in den vrien wil van een yeder, segghen
 de: Soo dickwils als ghe dit sult doen, doet het tot uwer
 der ghedachtenisse.

2. In *serm. de Eucharistia* segt hy: Ick en hebbe niet ghe
 1576

noch gheraeden, noch 't en is mijne meyninghe niet, dat
een, of meer Bisschoppen op hunne eygen autoriteyt soudē
geuen aen jemant beyde de gedaenten te geven, ten zy dat
er te voren ingestelt ende geboden wiert van een algemeen
concilie.

1. *Sept hy in formula Missa*: Waert saeken dat'er een
concilie waer, 't welck ordonneerde ofte toeliet alle bey-
de de ghedaenten te gheuen, dan en souden wy die niet
ghebruycken, maer tot verachtinghe van het concilie en
van sijn ghebodt, souden wy, ofte eene ghedaente, ofte
beide van beyde ghebruycken, ten minsten niet alle beyde,
vermaledijende alle de ghene, die uyt kracht, ofte ordon-
natie van het Concilie alle beyde de ghedaenten soudē
ghebruycken.

2. *Let nu op dese dzy boozgaende spruken van Lu-
ther.*

1. *Sept hy*: Sy en sondighen niet die maer eene ghe-
daente ghebruycken: **Hier dit soo: hoe wordt dan de
Roemische Kercke van de Lutheranen en Calyunisten be-
spuidicht van heyligh-schenderhe / ende grou-
welijck misdaet / als-se maer eene ghedaente en
geeft?**

2. *Seght Luther*: Christus en heeft niet gheboden dat
d'eene of d'andere ghedaente sou gheuen. **Soo staet
er dan dzy aen de Kercke d'eene ofte de andere
ghedaente te gheben.**

3. *Sept hy*: Gheenen Bisschop en mach op sijn eyghen
autoriteyt de twee ghedaenten gheuen ten zy dat dit van
een concilie ghestelt wordt. **Seer wel: want ist sae-
ken dat een algemeen concilie soo veel autoztrept
is dat het mach stellen dat-men twee ghedaen-
ten sou gheben daer-men te bozen maer eene en
geeft / waerom en mach het oock niet stellen dat-
men maer eene en sou gheben daer-men te bozen
soudt gaf? naemelijck / aenghesien dat Christus selve /
welck Luther mede bekennt / noch d'eene noch de
andere ghedaente gheboden heeft?**

4. *Seght Luther*: Waert saeken dat eenigh Concilie toe-
eliet twee ghedaenten te gheuen, Wy en soudē maer eene
ghebruycken tot verachtinghe van het concilie. **Hier uyt
volght**

volght wederom dat het lofjck ende gheozloft is
eene ghedaente alleen te ghebrycken / aengheken
dat de Lutheranen dit souden doen / alleen om te woen
nen dat-se de stellinghen van de Concilien niet en
achten : Iae sy souden vermaledijden de gheue die
de twee ghedaenten souden ghebrycken : wel hoer
mach Luther vermaledijden de gheue die de twee
ghedaenten souden ghebrycken / als eenigh concilie
die selve sou toelacten; en sal de Roomsche Kercke
niet moghen excommuniceren de gheue die
twee ghedaenten ghebrycken / als een algheem
concilie ghesiet heeft dat-men maer eene ghedaente
te alleen en sou gheben?

Doch hiet van ghenoech: wy hebben het ghe
boelen van Luther, aengaende de Communie onder
eene ghedaente upt synen eyghen mont in ghe
hoort / ende saemen daer-mede de ghelooften
van de Roomsche Kercke dies-aengaende beto
sicht.

II. CAPITTEL.

Bewijsen uyt de eyghen bemerkin
ghen die de Calvinisten stel
len op hunnen bijbel.

IAs seker dat den H. Paulus, ende andere meer
ten tijde van de Apostelen de belofte der Na
reen hebben ghedaen / dat is / dat-se belofte hebben
gelijck dit uptzuckelijck staet *Nam 6. v*; sich te ont
houden van wijn, ende van stercken dranck, ende van
azijn, van alle vochtigheyt van druyven, ende van verck
ende ghedroogde druyven

Maer upt blyckt dit dat Paulus, ende ander
t synen tijde soodanighe belofte ghedaen heb
ben

onder eene ghedaente alleen. 31

Van Paulus staet dit *Afor* 18. v. 18 Hy hadde, seght de
Schryfuer/eene gelofte gedaen. Van andere staet dit
2. v. 23 dat gheseyt wort: vier mannen hadden eene
gelofte ghedaen.

Maer hoe sullen wy weten dat dit soo eene ghe-
lofte was ghelijck eertijds de Nazareen plochten te
wijn / van sich te onthouden niet alleen van wijn/
maer oock van al het gene dat naer wijn eenigh sijn
maecte / ofte wijnachtigh was? dit weten wy upt
te wygen bekentnisse der Calvinisten, de welke in de
bemerkingen van hunnen bijbel op beyde die booz-
nande schryfuer-plaetsen *Num. 43.* en *46.* openlijk
seggen dat Paulus, ende die vier mannen de belofte
der Nazareen hadden ghedaen.

Maer op maeck ick mijn besuyt (volgens het ghe-
lofte der Calvinisten, de welke leeren dat'er in den
wijn niet anders als wijn in substantie is) ende
segge aldus: heeft Paulus, ende die andere man-
nen / soo lauck als sy belofte hadden van gheenen
wijn te drincken / sich onthouden van het Abont-
wel der heeren / of niet? seght ghy dat neen? soo
souden sy dan ghecommunitceert alleen onder de
ghedaente van broodt / want indien sy saemen den
wijn hadden ghenomen / sy souden ghedaen hebben
teghen hunne belofte van gheenen wijn te drin-
cken: is godloos dit te segghen naemelijck van den
Wijstel / volghet dan dat-se alleen het broodt heb-
ben ghenomen sonder den wijn.

Seght ghy dat-se op al dien tijdt dat-se belofte
hadden / gheen van beyden ghenomen / ofte sich
ghevolghelijck van de Communie onthouden heb-
ben?

Niemandt van de Calvinisten en is machtigh dit
te segghen te helijghen: dit wort dan gheseyt
te segghen eenighe preube/ende dien volghens gheloo-
pen. Want wie sal durven segghen dat Paulus, die
Christenen in sijne brieven soo dickwils ver-
maent dat-se hem souden niet volghen / min sou-
den ghedaen hebben als de andere Christenen / van
welcke *Afor. 2. v. 46.* gheseyt wort / dat-se daer
ghe-

ghelijck het H. Abontmael niet malkanderen hielden: dit is ongherijmt te dencken van een Apostel die de andere moest voozgaen / soo is het van ongherijmt te segghen / ende 't en kan oock uyt gheene Schrifteure bewesen worden / dat Paulus, ende die andere mannen / sich den heelen tijde hunder belofte / van 't Abontmael des Heeren hebben onthouden / soo moeten sy dan / volghens hunne belofte / dit gedaen hebben sonder den wijn te nemen / volgens alleen onder de ghedaente van hoot: Daer ons nu sien hoe de Calvinisten dese sacht soeken 't ontbluchten.

Eerst komt Samuel Marsius te voozschijn in sijne Controversien pag. 691. en seght: Den noot en heet gheene wet / ghenomen van / seyt hy / dat dese mannen en Paulus het Abontmael hadden ghehouden met broodt sonder wijn / dit en is maer een bevel der ghebal / want gelijck de ghene die gheenen wijn en verdraghen een natuerlijck beletsel hebben om niet te Communiceren onder beyde ghedaenten / soo hadden Paulus ende die andere mannen een beletsel van Godts weghe / te weten / hunne belofte.

Ich antwoorde: Daer is seer groot verschil tusschen een natuerlijck beletsel / en tusschen een beletsel dat den mensch selve / dooz sijnen vijen wil ghestelt heeft ghelijck Paulus ende die andere mannen ghedaen hadden: Het eerste en is in de mannde bande mensch niet te weten / het tweede kan van de mensch voozkommen ofte ghelaten worden: So vzaegh ick / of Paulus ende die andere mannen verbindende sich met belofte van gheenen wijn te drincken / wel / oft qualijck hebben ghedaen: seggh ghy dat-se qualijck hebben ghedaen: soo is van de merckinge van utwen Bijbel op Act. 18. v. 18. v. 18. te weten / dat dese belofte uyt liefde ghedaen wort om de swacke Joden te stichten: nu / het ghene uyt de ende tot stichtinghe van den eben narsten ghedaen wort / en is niet quaet / soo en hebben Paulus ende die andere mannen niet qualijck

men met soo eene belofte te doen.
 Seght ghy dat-se wel hebben gedaent: soo volghet
 dat dat'er gheen ghebodt Christi en is (ghelijck de
 Calvijnisten nochtans willen hebben) dat alle gheloo-
 vigen onder twee ghedaenten het Avontmael
 moeten ontfanghen: want alsoo fouden den H. A-
 postel / ende die andere mannen eene belofte ghe-
 doen hebben teghen het eynges ghebodt Christi, als
 belofte deden van absolutelyck gheenen wijn te
 drincken / daer Christus ghebodt wijn te drincken in
 't Avontmael: Dit is wederom godloos te seg-
 gen van soo een H. Apostel / dat hy bywillighlyck
 want niemant en hadde hem / noch die andere
 mannen / tot soo eene belofte bedwonghen) sou
 willen strijden hebben teghen soo een eynges ghe-
 bodt Christi, ghelijck de Calvinisten hier boozghe-
 wt vnt die belofte selbe dan / van den H. Paulus,
 ende die andere mannen / alsoo-se loslyck ende wel
 overghedaen / blyckt klaer dat'er gheen ghebodt
 Christi is booz alle ghelovighen / om den wijn te
 drincken in 't Avontmael: is'er gheen ghebodt: soo
 doet het dan by den wijn te nemen / of niet / soo en
 doet het dan de Roomsche Kercke niet misdoen met de
 ghedaente des broots te gheben / sonder de gedaen-
 tes wijng.

Joden jenant my seght dat Paulus, ende die an-
 dere mannen hurre belofte ghedaen hadden van
 jenen wijn te drincken / vnghehouden in 't A-
 vontmael.

Ik segge dat dit een enckel versterckel is / om dat
 het noch vnt de Schryfture / noch vnt renighe Out-
 ders / betwisen kan worden.

Daerom Samuel Dorilaer te hoorfchijn in sijn Oogh-
 27. Ende stelt dit argument: oft / seyt hy / 't is
 niet naer de consecratie / of het is wijn: Indien het
 niet is / soo en mocht dan niemant van de Joden dat
 drincken / want bloedt te eten ofte te drincken / was
 verboden: is het wijn / soo liggt de transsubstan-
 tie om verre.

Laet ons eerst ons eygen geboelen opnemen / en
 segghen

¶

seggen dat het waerachtelijck bloet is/en oberfuler dat den wijn ghetranssubstantieert woert in bloet. Hier upt en volghet niet dat de Joden dit niet raeken en mochten/want nergheus en was hnn verboden het bloet Christi te dinccken/maer alleen het bloet van de beesten/gelijck oock d'Apostelc dit selbe verboden *Act. 15. v. 29.* nochtans geen redelijck verstaen en sal hier upt besluyten dat-se verboden het bloet Christi te dinccken.

Laet ons nu nemen/volghens de verbaerde opnente der Calvinisten, dat het wijn in substantie is/soo blijft dan ons voorszgh argument in sijn gheheel te weten / dat den h. Apostel Paulus, ende die andere mannen / in het Abontmael alleen het broodt ghebrachten ontfanghen sonder den wijn / alsoo sp wt kracht van hnnne belofte absoluteelijck gheenen wijn mochten dinccken : maer soodantghe belofte en sonden sp noyt ghedacht hebben te doen / inden her een ghebode Christi was den wijn in het Abontmael te dinccken / ergo hier van en was gheen ghebode Christi.

Inden jemandt voorderg my seght: De Papijsten leeren dat de Pzesterz het broot alleen niet en moghen consacrer en nutten / sonder den Kelck. Nu / Paulus was een Pzester / ergo den hecken van sijne belofte / moet hy ofte alleen het broot gheconsecreren ende ghemut / ofte wel en moet noyt noch het een / noch het ander / gheconsecreren hebben.

Ick antwoorde / dat dit argument eenighen schijn soude hebben / waert saken dat wy leeren dat'er maer wijn is / ende gheen bloet / maer alsoo wy leeren dat het waerachtelijck het bloet Christi is / en gheenen wijn / soo mocht Paulus, als Pzester / niet teghenscende sijne belofte / oock den gheconsecreren wijn / dat is / het bloet Christi ontfanghen / alsoo sijne belofte saght niet op het bloet Christi, maer alleen op den wijn / ende al het ghene dat / niet in ghedaente, maer in sijnzic self / wijnachtrigh was.

III. CAPITTEL.

Bewijsen tyt de eyghen gront-reghe- len der Calvinisten.

Ts eenen gront-reghel der Calvinisten, in dese materie / dat Christus, wanneer hy het H. Sacrament instelde / ende seyde tot sijne Apostelen: Neemt, ende eet, ende Drinkt alle daer uyt, naemes sijn dooz dit woordcken ALLE, verstaen heeft / niet alleen de Apostelen / maer oock alle gheloovighen, door boeghen dat alle gheloovighen / volghens desen gront reghel der Calvinisten, Recht hebben tot sepe de ghedaenten / soo dat-se sonder insurte noch van het een / noch van het ander en moghen beroofte worden.

Hier uyt gae ick nu toonen dat de Calvinisten ten verrijte de Roomsche Kercke beschuldighen over het ontnemen des Kelcks / aenghesien dat sy in dese materie van 't H. Sacrament onghelykelyck over doen als wy / ende oversulck hun selben moezen verhoonen in 't ghene sy ons / als een groot misdhaet / oplegghen.

Indien ick dan van hun vraghe / als Christus uyt van 't broodt: Neemt, eet, ende danden Kelck / drinckt alle daer uyt: Men wite heeft hy dit gheseyde: Samuel Dorillaer antwoozdt Pag. 154. ende 155. Aen alle gheloovighen die tot de jaeren huns verstants sijn ghehooren, dat zyn de ghene, die door Christi ghebodt, sijn verbonden tot het ghebruyck des H. Avontmaels. Doleghens dit segghen dan van Samuel, sijn alle de gheloovighen die tot hun verstant sijn / niemant uytghegomen / (want het woordcken ALLE en sluyt niemant uyt) dooz het ghebodt Christi, verbonden het Avontmael te ghebruycken. Verbolghens de Calvinisten die dit weggheven te gheben aen een

groot deel vande ghelooftighen / en stryden niet alleen teghen het Recht dat de selbe hebben tot het ghebruyck des Abontmaels / maer stryden oock teghen het expresse ghebodt Christi.

Dit bewijse ick / aengaende het Recht: De Calvinisten weygheren het Abontmael te gheben aen de siecken / kreupelen / ghebanghenen / en andere / die in de ghemeente niet komen en kunnen / maer de siecken / kreupelen / ghebanghenen / en andere soodanighe / hebben soo wel recht tot het Abontmael als de ghesonde / ergo de Calvinisten stryden teghen het Recht vande siecken / kreupelen / ghebanghenen / en andere / wannere sy hun het Abontmael weygheren.

Ick toone nu dat de siecken &c. soo wel Recht hebben als andere. Wannere Christus seyd: Nemen ende eet, ende / drinckt alle daer uyt, hy sprack / vlyghens de verclaeringhe der Calvinisten, aen alle ghelooftighen die tot hun verstandt sijn ghekomen / niemandt uyghenomen / ende gaf se hier mede Recht tot het Abontmael: Maer de siecken / kreupelen / ghebanghenen / ende andere soodanighe die tot hun verstandt sijn ghekomen / sijn soo wel ghelooftighen / als de ghesonde / ergo de siecken &c. hebben soo wel Recht tot het Abontmael als de ghesonde: Oversulck de Calvinisten die aen de siecken &c. het Abontmael weygheren / stryden teghen het Recht vande siecken / kreupelen &c.

Op de selbe maniere wordt bewesen dat de Calvinisten, hier in / stryden teghen het expresse ghebodt Christi: Want / ghelijck sy segghen / Christus heeft gheboden dat alle ghelooftighen die tot hun verstandt sijn ghekomen / utemant uyghenomen het Abontmael onder beyde de ghedaenten souden ghebruycken / maer de siecken sijn soo wel ghelooftighen als de ghesonde / ende de ghebanghenen / kreupelen / dat is / soo wel als de ghene die in de ghemeente komen / ergo Christus heeft soo wel aen de siecken en andere gheboden dat se het Abontmael onder beyde de ghedaenten souden ghebruycken.

onder eene ghedaente alleen. 37

als aen de ghesonde / boozders dan de ghene
die het Abondtmael aen de sieken ende andere so-
dorighe / wepgheren / stryden teghen het express ghe-
bode Christi,

Hier nu eens de moettwilligheyt vande Secta-
ren: Sy berispen ons oec het achterhouden des
kelchs / daer wy niet alleenlijck segghen / maer
ook uyt Schriftuere bewijzen dat het Christus by
seft ghelaren den kelck te gheben of niet / onder-
scheiden daer de Calvinisten bekeunen dat Christus
niet een ghebode ghemaect bat- men aen alle
gheloovighen / niemant uytghenomen / het heel
Abondtmael met beyde de ghedaenten soude be-
kemen / daer ontrecken sy aen een groot deel van
de gheloovighen / niet eene alleen / maer beyde
de ghedaenten / sonder te passen op het ghebode
Christi,

Desen knoop en heeft niemant van de Calvini-
stet noch roe kunnen ontbinden als niet ydele
vliegen in den windt / ende onbestandighe praet-
ers. Laet ons dit klaerlijck sien / eerst in Samuel
Donlaer.

Desen seght 1. Pag. 397. Het gheven van het Sacrament
aen de sieken, en is in de Schriftuere, noch door eenigh
oec uyt ghedruckt, noch door eenigh exempel bevesticht,
so mach het dan om een alghemeen misbruyck naeghela-
ten ende verandert worden.

Hier strydt Samuel booz eerst teghen sijn selben:
Want te bozen heeft hy ghezeydt dat'er een ghe-
bode Christi is booz alle gheloovighen, dat is / nie-
mandt uytghenomen / dat-se het Abondtmael on-
der beyde de ghedaenten souden ghezupken / nu
seght hy dat'er gheen ghebode en is booz alle ghelo-
ovighen, want hy neemt de sieken uyt, ende andere
Calvinisten, de kreupelen / ghebanghenen / ende al-
le de ghene die niet en kunnen komen inde ghe-
sente.

En van beyde moet hier uyt volgen / ofte
dat'er gheen ghebode en is booz alle gheloovighen,
ofte intied'er een is / dat dit ghebode oock is booz

de sieken / kreupelen / ende ghevanghenen / aen-
ghesien dat-se soo wel begrepen worden onder
dit woordeken ALLE, als de ghesonde: Maar Sa-
muel Dorislaer, ende alle de andere Calvinisten met
hem / segghen opentijck dat'er een ghebodt Chri-
sti is vooz alle gheloovighen, die tot hun verstant
sijn ghekomen / soo en kunnen sy dan / sonder te-
gghen hun selven te strijden / niet segghen / dat'er
gheen ghebodt en is vooz de sieken / kreupelen /
ende ghevanghenen / die hun verstant heb-
ben:

Doch niet slechter als dat Samuel seggt dat de
Communte der sieken nergheens in de Schijfuerre
met eenigh exempel bevesticht is. Want hier vut
volght dat-men oock alle de vrouwen mach beroo-
ben van de Communte: Want niemant in
werelt en is machtigh in de heele Schijfuerre een
enckel exempel te toonen / dat-men aen eenigh
vrouwe opt de Communte ghegheven heeft: Al
sacken dan dat-men de sieken mach berooben van
't Abontmael om dat-men hier van in de Schijf-
uerre gheen exempel en vindt / om de selve reden
sal-men alle de vrouwen moghen berooben van de
Communte: Waerom gheben dan de Calvinisten aen
de vrouwen het nachtmael / ende niet aen de sieken
kreupelen / ende ghevanghenen?

Indien sy segghen / daer is een ghebodt vooz de
vrouwen ende niet vooz de sieken &c. Ick vraghe
hoe dat sy weten dat'er niet een ghebodt vooz de
vrouwen is als vooz de sieken &c.

Sy en kunnen mi niet anders andtwoorden
als dat de vrouwen begrepen sijn onder het woor-
deken ALLE, als sijnde lidmaeten van de ghe-
meente / kinderen Gods / ende begrepen in 't Ge-
lyck verbondt: Dit neme ick op tot mijn vooz
en segghe: De sieken / kreupelen / ende ghevanghen-
nen sijn soo wel begrepen onder het woordeken
ALLE, sijn soo wel lidmaeten van de gemeente
kinderen Gods / ende gheloovighen / als de vrou-
wen / ergo is'er een ghebodt vooz de vrouwen /

onder eene ghedaente alleen. 39

waer is mede een ghebodt booz de sieken / kreupel-
lin / ende ghebanghenen.

Spndelijck al wat de Calvinisten konnen boozdt-
borngghen om te roonen dat men de vrouwen de
Communte moet gheben / kan eben passen op de
sieken / en andere.

Segghen sy dat'er een ghebodt booz de vrou-
wen is / daer is oock een booz de sieken : Seg-
ghen sy dat'er gheen exempel van de Communte
der sieken is / daer en is oock gheen exempel van
de Communte der vrouwen : Segghen sy / dat de
vrouwen lidt-maten Christi sijn / soo sijn oock de
sieken : Segghen sy / dat de vrouwen soo wel
als de mans besloten sijn in 't verbodt Gods /
't selve is van de sieken : Segghen sy dat-men
leest in de Schrifnere dat de eerste Christenen het
naghtmael ontfinghen / en dat daer onder de vrou-
wen moeten verstaen worden / behalven dat dit
kan gheloochent worden / soo segghe ick even-
wel dat hier oock de sieken moeten verstaen wor-
den : Want Samuel selve bekent pag. 393. dat-men
oer 1500. Jaeren de Communte aen de sieken
ghebarghen heeft als een deel van de openbare
Communte : De Calvinisten dan / segghen dat on-
der de eerste Christenen die het H. Abondtmael
sieden / oock de vrouwen moeten verstaen wor-
den / al-hoe-wel daer van niet een enckel woordt
in de Schrifnere uytghedrukt staet / ergo mer
wel meerdere bestandighepdt seght-men dat oock
de sieken daer onder moeten verstaen worden /
aenghesien dat wy hier van gheruyghent is heb-
ben van die Vaderg / de welke naest aen de tij-
den vande Apostelen hebben gheleest.

Hier uyt moet u nootsackelijck dese slot-reden
ghetrocken worden : Ghelijck de Calvinisten selve
moeten bekennen dat sy souden stryden teghen
het ghebodt Gods / ende teghen het Recht van de
apostelen / indien sy haer heroofden vande Com-
munte / alsoo volghet het dat sy mede teghen dit
ghebodt sondighen / ende teghen het Recht van
de

de sieken / om dat sy haer de Communie wey-
gheren / aenghesien dat'er niet en ontbrecht
in de sieken om de Communie 't ontfanghen
van al het ghene dat'er in de vrouwen te vin-
den is.

En van beyden moeten de Calvinisten van
doen: ofte sy moeten de Communie bande vrou-
wen afschaffen / ofte sy moeten die ghenen aen
de sieken: De Communie bande vrouwen en
mach niet afsgheschast worden / want sy hebben
soo wel recht als de mans / soo en moghen sy
van de Communie aen de sieken ende andere
soodantighe niet weygheren / want dese hebben
soo wel recht als de vrouwen.

Samuel wilt evenwel hebben dat dit niet en
belghe; Want pag. 395. seght hy / dat hier / aen-
gaende de Communie der sieken / alleen kwestie
is van eenighe omstandigheyt des tijds / dat
is / van haer de Communie te gheben op sulck
of sulck eenen tijdt. als jemandt sieck is: E-
ven / seyt hy / of men het H. Sacrament moet
bedienen als jemandt dit soude versorgen soo
dickwils als hy slaepen gaet / oft op sijne reyse
staet / ofte trouwt / ende soo voorts: Maer in
soodantighe occasien en is men niet ghehouden het
H. Sacrament te bedienen / ergo oock niet aen de
sieken.

Ick antwoorde dat hier ter werelt gheene que-
stie en is van de Communie te gheben op sulck
of sulck eenen tijdt / maer de kwestie is van de
personen self die in de gheemeente niet komen
en konnen / ghelijck al sijn sieken / krenpelen /
ghevanghenen / ende andere soodantighe: Waer-
om is'er soo groot verschil tusschen dese / en tus-
schen die slaepen gaen / op hunne reyse staen /
trouwen / ofte soo voorts / als'er is tusschen
Hemel en Aerde: Die leste konnen in de ghe-
meente komen op hunnen tijdt: Maer wat sal
men maeken met de ghene die haer leven lang
sieck / ghevanghen / of krenpel sijn? Ick

onder eene ghedaente alleen. 41

of die noyt recht en hebben ghehad tot de
Communie? Seght ghy dat neen? Dyt wat
Schryfvere s. I. my dat jemandt konnen bewij-
sen aenghesien dat Christus segghende tot sijne
Apostelen: Neemt, eet, ende Drinkt alle daer uyt,
sprack tot alle gheloovighen sonder een uyt te ne-
men / dien - volghens gaf aen alle gheloovighen
Recht tot de Communie? ghelijck dan alle ghe-
sonde / booz soo heel als - se oprechte gheloov-
ighen sijn / uyt kracht van Christi woorden / soo
heyl als - se tot de saeren van huij verstant ho-
ren / van toen af / Recht hebben tot de Com-
munie / alsoo hebben dit eben de sieken en ande-
re / om dat - se soo wel oprechte gheloovighen sijn
als de ghesonde; 't is seker dat - se dit Recht niet
in wercken booz de siecke / ghebanghenssen /
als ghebreck vande natuere / want dit en kan
niet uyt gheene Schryfvere betwisen worden /
volgt dan dat - men eben de Communie aen de
sieken / ende andere moet gheben / als aen de ghe-
sonde.

En langhen lesten komt Samuel tot sijn sel-
ven / en seght Pag. 395. Daer sijn / seyt hy / wel
sinnighe redenen die ons souden konnen be-
weggen om oock de sieken de Communie te la-
ten volghen / maer daer sijn op den anderen
soo schickelijcke supersticien in de Room-
sche Kercke met de Communie der sieken eens-
de reuwen herwaerts bedreven gheweest / dat wy
daer door sijn ghenootsaccke gheweest om sulcx
te schaffen.

Mer - mede ligghen alle de Calvinisten plotselijck
over den neus in het sant: Siet nu eens alle
die Catholicken / waer toe dat ten lesten de Cal-
vinisten ghekomen sijn: Sy moeten bekennen (want
't is hun onmogelijck contrarie uyt de Schryf-
vere te bewisen) dat de sieken / ghebanghenen/
kerkepele / en andere / booz soo veel als - se op-
rechte gheloovighen sijn / soo wel recht hebben
tot de Communie / als de vrouwen ende ghe-
sonde /

sonde / ende nu segghen sy dat-se de Communie der sieken afgheschapt hebben om de superstittien die de Roomsche met de selve bedreef: Wel hoe? konnen onse superstittien / ghelijck-se die noemen / het Recht aen de sieken van de Gesche Secte benemen? Soo moesten dan de Calviniken hun Nachmael heel ende gantsch afgheschapt hebben sonder opt aen semant die te bedien: Want / hebben wy superstittien bedreven met de Communie der sieken / gheene mindere / volghens hunne optise / en bedrijven wy met de Communie van de ghesonde: ist saeken dan dat-se de Communie der sieken afgheschapt hebben om de superstittien die wy daer mede bedreven / want om en schaffen sy dan het gantsch Nachmael niet af oock voor de ghesonde / om de superstittien die wy / soo-se segghen / met de Communie der ghesonde bedrijven?

Indien sy segghen dat-se hun Nachmael van dese superstittien ghesuybert hebben; dat kosten sy eben doen in de Communie der sieken.

Ten anderen: Wat konnen sy teghen onse / als teghen heyligh-schenders / schreeuwen en bulderen om dat wy den Kelck voor de Leeken afgheschapt hebben / daer sy tot den selven / soo als wy upt Schrifruere bewesen hebben / gheen Recht hebben? Jae daer de Calviniken selve / de heete Communie der sieken afgheschapt hebben / tot de welke de sieken soo wel Recht hebben als de ghesonde? Jae / door het ghebode Christi bonden sijn tot de Communie?

Voorders: hebben de Calviniken, ghelijck Samuel Dorillaer selve bekent / moghen afschaffen de Communie der sieken / ende dat ter oorzake van de superstittien die de Roomsche Kerck daer mede bedreef? Wel? wactom en mach de Roomsche Kerck de Leeken van den Kelck niet herooberen om andere ghewichtighe redenen / die de Roomsche Kerck onghelijckelijck meer raeken / als onse superstittien raeken het Nachmael der Geulen? hebben

onder eene ghedaente alleen. 43

de Calvinisten, om yedenen die haer niet aen en
geuen / het ghebodt Christi moghen te niete doen /
omde strijden teghen het Recht vande siecken?
Waerom heeft de Roomsche Kercke qualijck ghes
loten met de Leeken van den Kelck te bevoos
den sonder nochtang hier in te strijden teghen
het ghebodt Christi, de wijle daer gheen en is? Of
te teghen het Recht van de Leeken / de wijle
dat sy gheen Recht en hebben tot het nutten des
Kelcks?

Dit al-te-mael sijn soodantghe knoopen / dat /
alhoe-wel alle de Geusche Predkanten saemen
in een ghestampt waren / niet machtigh en sijn
de selve 't outbinden. Ick gae nu noch voors
art.

IV. CAPITTEL.

Wederlegghinghe van eenighe op-
woringhe der Calvinisten.

En aentert van het Geusche Memorij-boeck,
ende andere Calvinisten met hem / die van
de materie schryben / bekladden vele bladerg
punter om te toonen dat de Roomsche Kercke ves
de jaren den Kelck aen de Leeken ghegheben
heyt.

Dit is bergheeffsche moeyte ghedaen / want
te bekennen 't: Maer bewijfen daer teghen dat
de Catholijke Kercke daer vooz altydt ghe
houden heeft dat het gheen ghebodt Christi en
was / maer byz stont den Kelck aen de Leeken
te gheben of niet / aenghesien dat-se het V. Sa
crament bedtende / nu onder twee ghedaenten des
ghedeghende des wijns / dan onder eene ghedaen
te van broodt alleen.

Dit hebbe ick hoven wijs-loopigh bewesen npt
de

de Schijftruce: bijckt boozders upt Origenes de leefde in 't jaer 196. ende *Hom. 13. in Exod.* betmaent de gheloofsighe dat-se wel sonden toefien wanneer sy het lichaem des Heeren ontfanghen / dat'er niet en valle / niet verlozen en gae: 't selve waerschouwt den H. Augustinus *Hom. 26. Exod. 50.* Bykans met de selve woorzen: Ghem van beyde dese Daders en vermaent de gheloofsigghen dat-se wel sonden toefien dat'er niet van den kelck soude ghestort worden / daer noch tans onghelykelyck meerder perijckel was / so is dit dan een teeken dat-men oock / in die tyden / Communiqueerde alleen onder de ghedaente van hzoodt.

Doeght hier by Gregorius Turonensis, den twelken in *vit. Patr. cap 5.* gherupghet van den H. Galus Bisschop van Clamont, dat hy aen 't volck de Communie ghegheben heeft onder de ghedaente van hzoodt / sonder eens vanden kelck te betmaenen. Tertullianus *Lib. de Orat.* seght: Ontfanghen ende bewaert hebbende het lichaem des Heeren, is alles wel. Ist sacken dat alles wel is niet het ontfanghen van 't lichaem des Heeren / soo en is dan niet noodigh den kelck te nutten. Den H. Hieronymus *Apolog. contra Iovinian.* seght: Ick weet dat het de ghewoonte te Roomen is dat de ghelooovighe daghelijck het lichaem Christi ontfanghen. Hy en spreket niet een woordt van den kelck. Paulinus in *190* *S. Ambrosij*, seght dat den H. Ambrosius een wroentigh booz sijne doode de Communie onder eens ghedaente ontfanghen heeft upt de handen van Honoratus Bisschop van Vercel: 't selve gherupghet den Griexschen Antheur / die het leven van den H. Winnick Lucas Junior beschreven heeft / by Joannes Bollandus *Tom. 2. Febr. Pag. 92.* Alwaer hy verhaelt dat desen heplighen onderwefen wert van een Aerts-Bisschop / hoe de ghene die in woestijne woonden / de Communie moesten ontfanghen te weten onder de ghedaente van hzoodt alleen.

Opdelftich / om niet te lanck te vallen : Ter-
 allianus, Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Ambro-
 sius, Hieronymus, Augustinus, en andere ghetup-
 pigen dat de Christenen 't huanen tijde het H.
 Sacrament onder de ghedaente van broodr me-
 te versegghen naer huyss / sae op de schepen / om
 niet naer ghesegghentheid te nutten : niemant
 van dese Daders en sprekent van den Kelck.

Wes niet teghenstaende wy bekennen dat de
 Communie aen de Lecken oock uptghebepte
 wort onder beyde de ghedaenten ; Maer upt
 die versegghentheid van Communiceren nu
 onder twee / nu onder eene ghedaente / blycke
 hier dat de Catholijke Kercke altydt van ghe-
 daenten ghetweest is / dat het byz stont den Kelck
 te gheben of niet / dit selve blycke oock upt de
 Schriftuer-plaetsen van my in 't eerste deel booz
 gheseyt / soo heeft dan de Roomsche Kercke / om
 gewichtghe redenen / den Kelck aen de Lee-
 ken byslyck moghen ontnemen.

Maer de Calvinisten segghen hier teghen / dat
 den Paus Gelasius daer booz ghehouden heeft /
 dat het groote bepligh-schenderij is het H. Sa-
 crament te verdeelen / ofte het lichaem des Hee-
 ren 't ontfanghen sonder den Kelck.

Ick andtwoordte dat Gelasius hier niet anders
 sprekent als den Paus Leo booz hem hadde
 gheseyt / te weten / van de Manicheen, die den
 Paus Leo, oock uptdruckelijck noemt : Wat seg-
 gen dan dese twee Pausen van de Manicheen ?
 Wy segghen dat-se het lichaem Christi ontsin-
 gen / ende sich onthielden van 't bloede onser
 verlossinghe ; dit sijn de eyghen woorden van
 Leo ; Maer waerom onthielden sich de Manicheen
 van den Kelck ? Om dat-se meynen dat den
 wijn de galle des dubbels ende van den dubbel
 ghemaccht was / ghelijck Augustinus ghetuyght
 in *de moribus Manich.* Met sulck een ghemoet
 niet ghevoelen sich vanden Kelck te onthouden/
 segghen segghet Gelasius, 't is / segghet Leo, Hey-
 ligh-

ligh-schenderije ende gheveynstheydt, 't is het lichaem des Heeren ontfanghen met eenen onweerdighen mont, niet / om dat de Manichéen van den Kelck sich onthielden / maer om dat-se het lichaem des Heeren quaemen ontfanghen met een godloos / ende ketterisch ghemoet : Gelasius noemt dit superstitie, om dat de Manichéen den wijn verbloekten als quaedt / ende daerom den selven niet nutten en wilden : om de selven reden noemt het Leo, Heyligh-schenderije, hy noemt het oock gheveynstheydt, om dat-se vooz Catholijken wilden ghehouden worden / daer-se buple ketterers waren in hun ghemoet : om dese reden segt hy oock dat-se het lichaem Christi ontfanghen met eenen onweerdighen mont. Soo te Communiereen onder eene ghedaente alleen / ghelijck de Manichéen deden / te weten / upt superstitie, upt gheveynstheydt, met een ketterisch ghemoet / is een groot sacrilegte segt Gelasius : Oversulx noch hy / noch Leo, en verbloeken hiermede niet de Communie onder de ghedaente van broodt sonder den Kelck / wanneer-se gheschiedt om andere redenen / ende niet om soodanighe ghelijck de Manichéen vooz-hadden : Hier upt blijkt nu dat den Auctor van het Geusche Memorij-boeck de waerheydt ghespaert heeft / als hy segt Pag. 162. 2. Dat dese twee Pausen de Communie onder beyde de ghedaenten soo vast ghestelt hebben ende bevesticht / dat-se vooz gheene rechtsinnighe Christenen ghehouden werden / die anders leeden / of deden.

V. C A P I T T E L.

Eenighe korte bemerckinghen aengaende dese materie.

Merckit ten eersten / tot wat ongherpynt-
heden de Calvinisten verballen om hunne dwaer-
opinte booz te staen.

Wij vragghen hun hoe m'het sal maeken met
de ghene die / dooz eenen natuerlijken afkeer /
van wijn niet en konnen verdragghen? of men die
de Communie niet en moet gheben onder eene
ghedaente?

Den Auctor van het Memorij-boeck pag. 144.
antwoydt: dat-men aen soodanighe
menschen mach toe dienen eenen beker met wa-
ter of dierghelijken drank als sy ghewoon sijn
te drincken / om daer-mede de tweede ghedaen-
te te verballen.

Wij vragghen hun oock hoe m'het in die lan-
den sal maeken daer gheenen wijn en groeyt noch
te vinden en is?

Den selven Auctor in sijne Catholijke waer-
heyde pag. 481. antwoydt; dat-men alsdan
mach ghebruycken Aec / ofte andere vochtig-
heyde.

Siet-ghe wel hoe verre dat de hartneckigheyt
den mensch kan verboeren dat hy oock opent-
lijck strydt teghen het ghebodt / soo het de Cal-
vinisten noemen / ende reghel-recht teghen de in-
stellinghe Christi, liever als dat hy afftant sou-
de doen van sijne inghenomen opinte? Want
hoe niemant in de werelddt opt ghedacht heeft
te segghen dat Christus in het leste Abondtmael
andere vochtigheyt in den Kelck heeft ghecon-
terreert / ende aen sijne Apostelen ghegheben /
als

als wijn / ghebiedende aen sijne Apostelen dat sy het selbe souden doen / ende bedienen aen andere / daer segghen nu de Calvinisten dat men een beker mach gheben met water, Mee, ende andere vochticheden / dien volghens / bier, melck, of soodanigh drauck / die / de ghene / de welcke gheenen wijn en verdraghen / ghewoon sijn te drincken : Wat is nu beter / ofte den beker te gheben met soodanighe drauck die reghel recht strijdt teghen het ghebodt ende instellinghe Christi, als gheenen beker te gheben? Verhalven is het gheozloft in de plaetse van wijn alle soorten van vochticheden te gheben / waerom en salt niet gheozloft sijn in de plaetse van twen broodt / te nemen broodt van Calicum / van rhy / ofte van wortels ghebaken / gheijcken men ghebruyckt in sommighe ghewesten van dien daer gheene eertve en wast? Wie en siet niet dat men alsoo doende de heele instellinghe Christi om verre staadt? ofte / mach die niet gheschieden ten opsichte van 't broodt / waerom waer ten opsichte vanden wijn?

Bemerckt ten tweeden / dat de Calvinisten gheene reden en hebben om ons te brispen over het ontrecken des kelcks aen de Lecken. Want sy en ghelooven niet dat in den beker van hun Nachmael bloedt in substantie / maer leeren dat het wijn in substantie is / die ghedroncken moet worden tot ghedachtenisse van Christi lijden en bloedt-stortinghe: Volghens dese opinie / segghe ick / dat men by ons den Lecken gheen onghelijck doet; Want naer het ontfanghen van de H. Hostie gheeft men haer terstonts wat wons te drincken / ende men leert hun dat se in de Communitie het lijden Christi moeten ghedachten sijn / ist saeken van dat se onder het drincken van dien wijn dese ghedachtenisse houden / wat is'er dat de Calvinisten hier noch meer souden kunnen bereyssen / aengheven dat onse Lecken soo doende / den kelck / soo hem de Calvinisten

onder eene ghedaente alleen.

49

Men segghen van Christo inghesfelt te sijn / vol-
comentlijk hebben ? Wat willen dan de Calvi-
nisten noch meer aen onse Leeken ghedaen heb-
ben ? Want sy moeten bekennen dat onse Leeken
den wijn / die men hun gheest naer het ont-
fanghen des Lichaems / dzinckende tot ghe-
legentisse van het lijden ende bloedt-stoztinghe
Christi, den Kelck hebben / die / volghens hunne
eigen opinie / van Christo self inghesfelt is /
ende op de selve maniere / ghelijck de Calvini-
sten in hun Nachtmael ghebruycken : Wila-
ren se dan meer hebben als sy self doen?

Hier teghen komt den Auteurs van het Geu-
wen Memory-boeck, ende seght pag. 161. Dat men
wel aen onse Leeken onghelijck doet : Waer-
om ? om dat men hun / seght sy / het bloedt
Christi ontreckt / 't welck de Papisten segghen
in den beker te wesen.

't is waer / dit is onse leeringhe / maer ten
oprechten souden de Lutheranen hier ober hunne
leeken kunnen doen die het selve dies-aen-
dende ghelooften met ons : Doch wat raecte
de Calvinisten, die ghelooften dat'er in den
Kelck gheen bloedt / maer wijn in substantie
is / hebben sy reden om te klaghen dat men
de Leeken onghelijck doet / daer men hun een
beker met wijn gheeft / soo wel als de Cal-
vinisten selven in hun Nachtmael hebben.

Men ontreckt hun / seght den Calvinist, het ey-
gen teeken en zeghel van de ghemeenschap des
bloeds Christi.

Men toone / volghens den gront die wy nu
lijden ghelept / dat neen / ende toone dit ont-
rent te spreken van 't broodt / npt hunnen ey-
gen Catechismus aen de 75. vraghe : Daer sy
vraghen : Hoe zyt ghy in het N. Nachtmael
verzekert / dat ghe aen de offerhande Christi aen
kerops ghemeenschap hebt ? Sy antwoorden-
den den hier van verzekert om dat Christus bes-
teelt heeft / dat sijn bloedt soo sekerlyck vooz
my

my vergoten is / als ick met de doghen zie dat den dzinck-beker my mede-ghedepl't wordt / ende dat hy myne ziele met sijn vergoten bloedten eeuwigghen leven soo sekerlijck laest / als ick den dzinck-beker des Heren (als een seker waer-teeken des bloedts IESU Christi) uyt des dienaers handt ontfanghe / ende mondelijck ghe-nete.

Hier uyt bewijse ick dat wy de Teeken niet en ontrecken het eyghen teeken en zeghel van de ghemeenschap des bloedts Christi.

Ten eersten men gheeft hun / naar het ontfanghen des lichaems / eenen beker met wijn in substantie / eben als-men aen de Calvinisten gheeft in hun Nachmael.

Ten tweeden / onder het dzincken van desen wijn / konnen sy / soo wel als de Calvinisten, ghedachtigh sijn dat het bloedt Christi, soo sekerlijck booz hun vergoten is / als sy sien booz de ooghen / dat hun dien beker met wijn mede-ghe-depl't wort.

Ten derden : Sy konnen / eben als de Calvinisten, ghedachtigh sijn dat Christus hunne ziele ten eeuwigghen leven soo sekerlijck laest als sy desen beker met wijn / als een seker teeken van het bloedt Christi, ontfanghen / ende mondelijck dzincken.

Dit is / volghen het segghen der Calvinisten, den volkomen beker van Christo ingheset / ende de 't is ghemeenschap hebben met het bloedt Christi, ergo / siende op de leeringhe der Calvinisten, wy en doen aen onse Teeken gheen onghelijck / want sy konnen in desen beker met wijn als sy begheeren / alles hebben wat de Calvinisten (tot een teeken ende zeghel van de ghemeenschap des bloedts Christi) selve vereysehen.

Maer / seght den Calvinist noch voorzder : De Papijsten selve bekennen dat desen beker met wijn gheen deel van 't Heyligh Sacrament is / maer een by-voeghsel / tot gheen ander

onder eene ghedaente alleen.

51

ghegheben als om den mont te spoelen.

Uit andtwoordde dat hier gheene questie en
is tot wat eynde desen beker met wijn aen de
Leeken ghegheben wordt: Maer de questie is /
of de Leeken desen wijn / dooz de ghedachte-
nisse die de Calvinisten self houden / niet en
kannen aensien en dzincken / als een teeken en
wijzel van de ghemeenschap des bloedts Chri-
sti: 't is seker dat jae / want daer en is niet
dat huij dit kan besetten / ergo sp / dit soo doen-
de hebben soo veel als de Calvinisten van huij
kunnen volck kunnen verespffen: Wat hebben
de Calvinisten ober ons te klaeghen / ende
te roepen dat wy den kelck van Christo, soo
sp mynen / self in ghestelt / aen de Leeken ou-
tsaeken?

Doozders / al-hoe-wel dien beker met wijn
aen onse Leeken niet ghegheben en wordt als
een deel van 't heyligh Sacrament / sp selve /
dooz de boven-ghemelde ghedachtenisse / kunnen
't een deel daer van maeken / ghelijck de Cal-
vinisten selve dit doen: Want sp en moghen niet
segghen dat den Predikant alleen den beker tot
onse Leeken des bloedts maecht / sp en moghen
niet oock niet segghen van de heele vergaderin-
ge in het ghemeen / soo komt het dan op ge-
ne een aen in 't besouder / booz soo veel als
't in 't besouder den beker aensiet als een
teeken en zegghen van het bloedt Christi, ende
ghedachtenisse hout van sijn lijden: Dat dit
soo is / blijkt klaer / want de Calvinisten moe-
ten leeren / dat / indien semandt den dzinck-
beker daer booz niet aen en siet / ofte niet en
geloofst sulcx te wesen / hy en outfanght niet
daer als ghemeenen ende enckelen wijn /
indien-dolghens het komt op peder een aen in 't
besouder van den wijn te maeken / dooz sijn
geloof / een deel des Sacraments: Dit kon-
nen onse Leeken / als sp den beker met wijn
niet men huij gheeft naer het outfanghen van de

2

heylighe

Heylighe Hostie / drincken / soo wel doen als de Calvinisten, ergo onse Leeken kunnen hebben al wat de Calvinisten, aengaende den beker / hebben in hun Nachmael.

Hier upt volght wederom dat de Calvinisten, wanneer sy teghen ons roepen dat wy den Kelck aen de Leeken ontrecken / teghen haer eyghen selven roepen en hulderen / ende van ons niet en moeten beandtwoordt worden / ten sy dat se eerst te bozen bekennen ende ghelooben met ons / dat'er in den Kelck / Christi bloedt in substantie is; dan souden sy met recht hunne klachten kunnen doen; doch soo onse Leeken al het selve kunnen hebben in het drincken des beker; die men hun toedient naer de Heylighe Hostie; 't ghene de Calvinisten hebben / wat hebben de Calvinisten, vzaegh ick noch eens / hier over te klagen. Niemandt van alle de Sectarissen en raecht die kwestie als de Lutheranen alleen / ende soo wanneer dat sy die voeren / onse antwoorden sijn in die heylschryft al reede ghereedt om hun te beandtwoorden.

Bemerckt ten derden / dat de Calvinisten te bergheefs teghen ons roepen: Den drinck-beker / ghelijck den Heylighen Lucas seght cap. 22. v. 19. Is het testament Christi in sijnen bloede / ergo de Papisten / schenden ende breken het testament 't welck Christus aen sijnne kinters ghelaten heeft / wanneer sy den Kelck aen de Leeken ontrecken.

Ich antwoorde: Ghedaenten van broodt ende de wijn / ghelijck wy spreken / en sijn het testament Christi niet; veel min het broodt ende wijn in substantie / ghelijck de Calvinisten spreken / maer het testament Christi bestaet alleen in sijn eyghen bloedt ende lichaem / daarom seght den Heylighen Lucas, niet dat de ghedaenten, of teekenen, of panden, of broodt, ende wijn, of euckelijck den Kelck in sijn selven / het testament Christi sijn / maer sijn bloedt: *Am* / aen onse Antara

52
onder eene ghedaente alleen

Teeken wordt het lebendigh lichaem Christi ghe-
geven onder de ghedaente van broodt / ende een
leerdigh lichaem en kan niet sijn sonder bloedt /
ergo onder de ghedaente van broodt wordt hun
saemen met het lichaem ghegeven het bloedt /
het saemen ghenomen is het heel testament Chri-
sti, ergo schoon wy aen de Teeken den Kelck
niet en gheven / wy en beken noch en schenden
daerom niet het testament Christi, maer gheven
het hun gheheel.

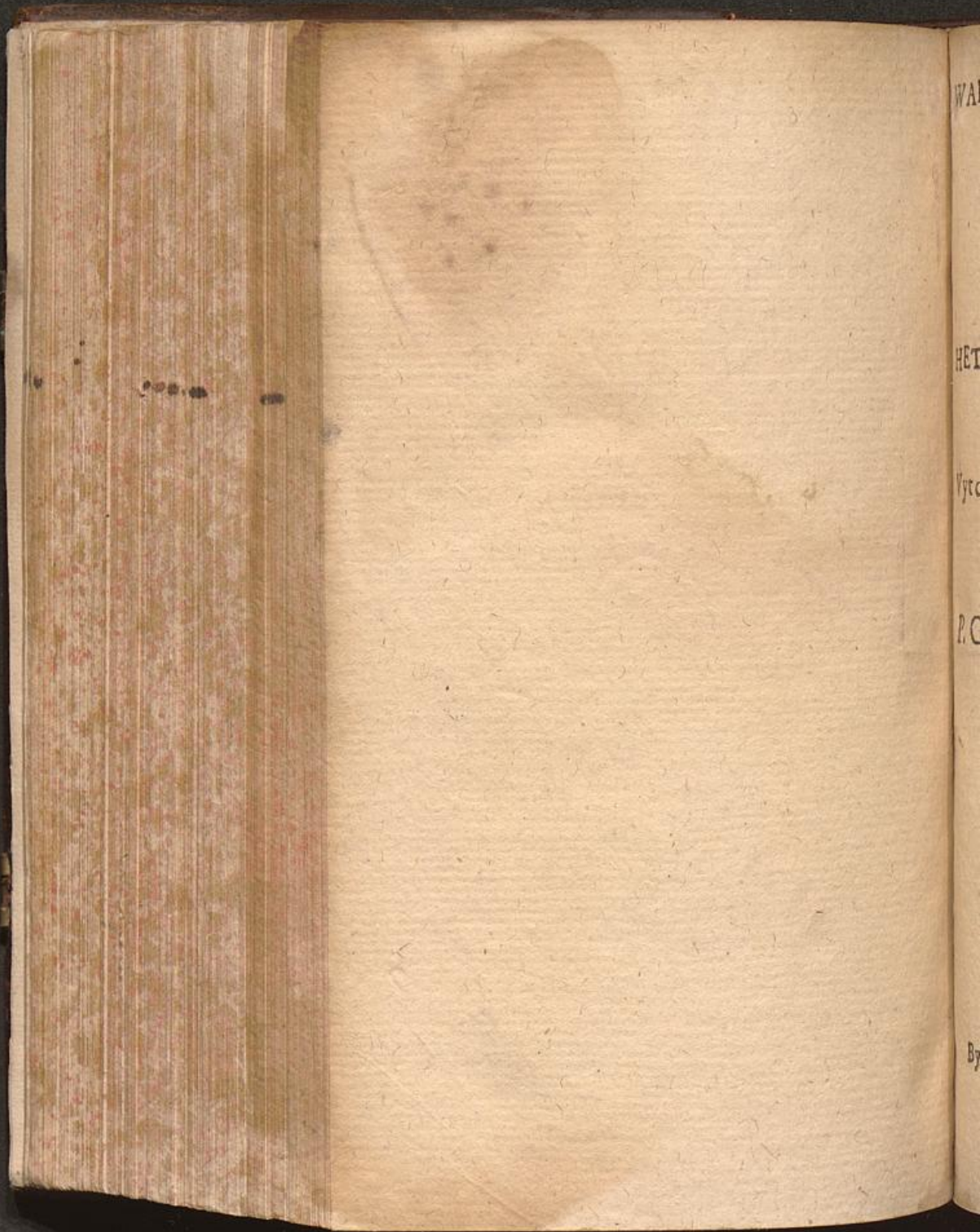
FINIS.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

1112

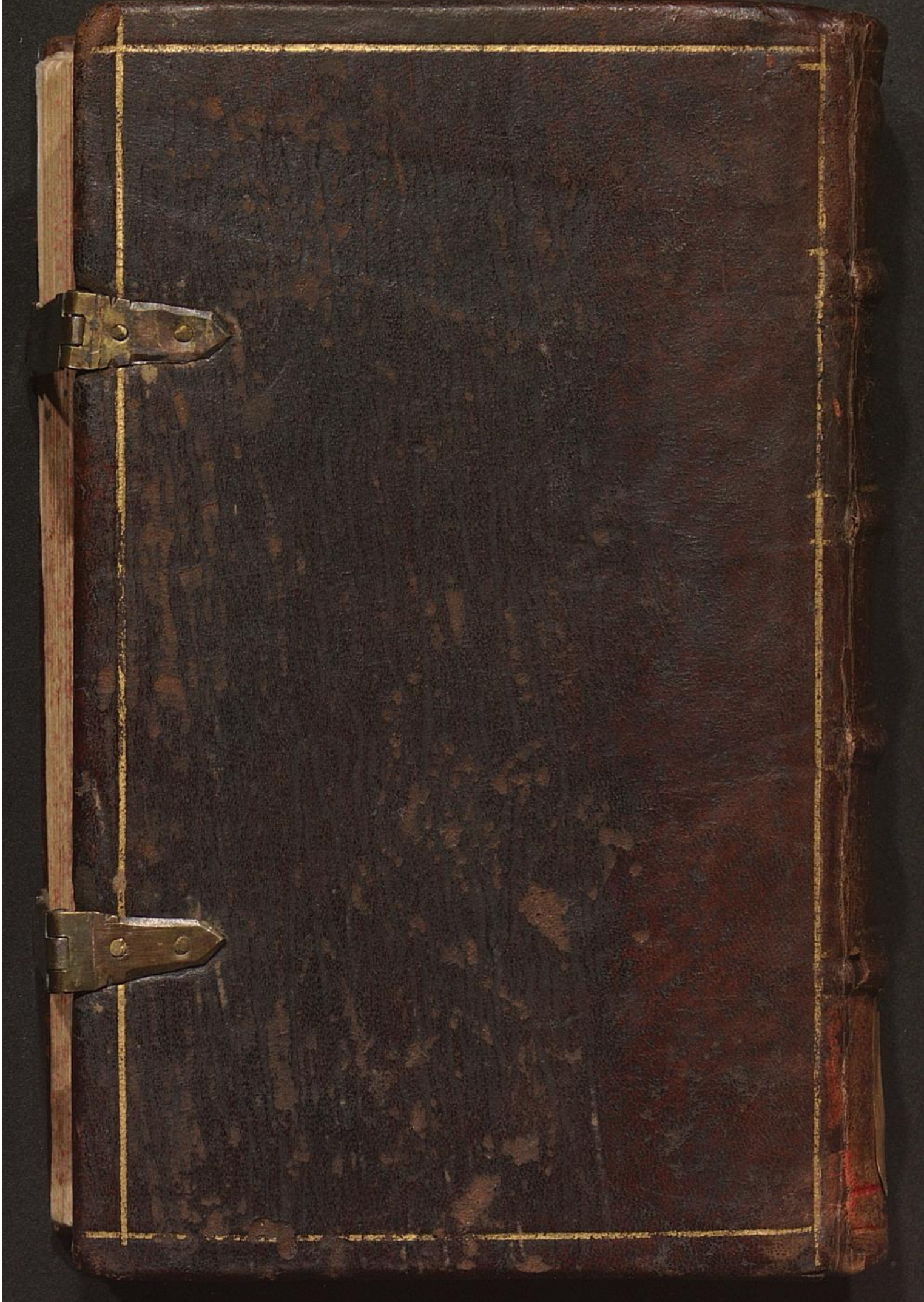

CONTROVER
HAZART
PART. 5.

Th

6194